

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Helena Harausová

Ako aktivizujúco vyučovať odborné predmety

2011

Publikácia bola vydaná a financovaná z prostriedkov ESF
v rámci národného projektu Profesijný a kariérový rast
pedagogických zamestnancov.
ITMS kód projektu 26120130002
ITMS kód projektu 26140230002

AKO AKTIVIZUJÚCO VYUČOVAŤ ODBORNÉ PREDMETY

HELENA HARAUSOVÁ

Bratislava 2011

Názov:	Ako aktivizujúco vyučovať odborné predmety
Autor:	Ing. Helena Harausová, PhD.
Recenzenti:	Ing. Miroslava Jakubeková Ing. Anna Šenková, PhD.
Vydavateľ:	Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave
Odborná redaktorka:	Mgr. Sylvia Laczová
Grafická úprava:	Ing. Monika Chovancová
Vydanie:	1.
Rok vydania:	2011
Počet strán:	62
ISBN	978-80-8052-396-1

OBSAH

ÚVOD	5
1 Vyučovacie metódy	6
1.1 Klasifikácia vyučovacích metód	7
1.2 Moderné vyučovacie metódy	10
1.3 Stručný opis vyučovacích metód využívaných pri výučbe odborných predmetov	10
1.4 Voľba vyučovacej metódy	13
2 Rozvoj tvorivosti na vyučovacích hodinách odborných predmetov	14
2.1 Tvorivá klíma na vyučovacej jednotke	14
2.2 Rozvoj intelektových schopností	15
2.2.1 Ukážky rozvoja fluencie	15
2.2.2 Ukážka na rozvoj spontánnej flexibility	17
2.2.3 Ukážka na rozvoj originality	17
2.2.4 Ukážka na rozvoj redefinície	18
2.2.5 Ukážka rozvoja senzitivity	18
2.2.6 Ukážka rozvoja elaborácie	19
3 Skupinové vyučovanie	20
3.1 Vyučovacia metóda STAD	21
3.1.1 Ukážka metódy výučby STAD	21
3.2 Vyučovacia metóda TGT	22
3.3 Vyučovacia metóda – mozaika	22
3.3.1 Ukážka mozaiky	22
3.4 Vyučovacia metóda Učíme sa spolu	23
3.4.1 Ukážka metódy Učíme sa spolu	23
3.5 Výhody a nevýhody skupinového vyučovania	26
3.6 Úloha učiteľa ako pozorovateľa pri skupinovom vyučovaní	26
4 Projektové vyučovanie	28
4.1 Príprava projektu	28
4.2 Realizácia projektu	29
4.3 Vyhodnotenie projektu	29
4.4 Ukážka štruktúry projektu	29
5 Didaktická hra	32
5.1 Charakteristiky jednotlivých typov hier	33
5.2 Ukážka didaktickej hry	33
6 Pojmová mapa	36
6.1 Druhy pojmových máp	36
6.2 Všeobecný metodický postup pri tvorbe pojmových máp	36

6.3 Hodnotenie pojmových máp	37
6.4 Výhody pojmového mapovania	37
6.5 Ukážka pavúkovej pojmovej mapy	38
7 Iné aktivizujúce vyučovacie metódy	40
7.1 Prípadová štúdia	40
7.1.1 Ukážka prípadovej štúdie	41
7.2 Vyučovacia metóda Riešenie problémovej situácie	43
7.2.1 Vyučovacia metóda Riešenie problémovej úlohy	44
7.3 Hranie rolí	45
7.3.1 Ukážka vyučovacej metódy Hranie rolí	45
7.4 Metóda výučby Nájdi niekoho kto	48
7.4.1 Ukážka metódy z marketingu cestovného ruchu	49
7.5 Motivačná výzva	50
7.6 Metóda výučby INSERT	50
7.7 Metóda výučby Opis významu pojmov	51
7.8 Pracovné listy	53
7.8.1 Ukážky pracovných listov z odborných predmetov	54
7.9 Vyučovacia metóda 3P – pozri, porozmýšľaj, popíš	56
7.10 Doplnovačka	57
7.11 Metóda výučby Pojmové pexeso	59
ZÁVER	61
Zoznam bibliografických odkazov	62

ÚVOD

Vyučovacie metódy predstavujú v procese výučby veľmi dôležitý prvok. Pomocou nich sa žiakom sprostredkuje príslušný obsah učiva. Súčasná moderná doba vyžaduje, aby sa v rámci vyučovacieho procesu využívali nielen klasické vyučovacie metódy, ako sú prednáška a výklad, ale aj netradičné metódy, ktoré dokážu žiakov aktivizovať do samostatnej práce a do hľadania vhodných riešení problémov. Zároveň podporujú rozvoj logického, analytického a tvorivého myslenia.

Na stredných odborných školách tvorí základ vzdelávania žiakov výučba odborných predmetov. Od absolventov stredných odborných škôl sa očakávajú nielen odborné teoretické vedomosti, ale aj schopnosť komunikovať, samostatne riešiť problémy, pracovať v tíme, orientovať sa v informáciách. Učitelia by preto mali do procesu výučby odborných predmetov zaraďovať čo najviac takých vyučovacích metód, ktoré umožnia žiakom tieto kompetencie rozvíjať a zdokonaľovať.

Hlavným cieľom učebného zdroja bolo opísať ukážky niekoľkých konkrétnych aktivizujúcich vyučovacích metód, ktoré sa dajú aplikovať na rôzne odborné predmety ekonomického a technického zamerania.

Učebný zdroj je rozdelený na dve časti – teoretickú a praktickú. Prvá časť obsahuje stručné teoretické východiská o vyučovacích metódach a ich klasifikáciu. Podstatu učebného zdroja tvorí druhá časť, kde sú uvedené konkrétne ukážky jednotlivých vyučovacích metód, ktoré sú vhodné na aplikáciu v rôznych odborných predmetov. Okrem obsahu, ktorý sa má pomocou vyučovacích metód prezentovať, uvádzame aj ich metodické a didaktické spracovania: cieľ výučby, forma výučby, možnosti využitia, podrobný metodický návod ako pomocou týchto metód vyučovať, kompetencie, ktoré sa u žiakov môžu rozvíjať a návrh na hodnotenie a klasifikáciu dosiahnutých výsledkov.

1 VYUČOVACIE METÓDY

Vyučovacie metódy patria medzi základné kategórie školskej didaktiky. Metóda sa dá jednoducho opísať ako cesta k cieľu. Z didaktického hľadiska sa vyučovacia metóda chápe ako cesta k dosiahnutiu stanovených cieľov výučby.

Definícia

Slovo metóda pochádza z gréčtiny (methodos) a znamená cestu k niečomu. Pod metódou všeobecne rozumieme systematickú postupnosť činnosti, ktorá smeruje k dosiahnutiu cieľa. Maňák (1990) uvádza nasledujúcu definíciu: „Metóda výučby je koordinovaný systém vyučovacích činností učiteľa a učebných aktivít žiakov, ktorý je zameraný na dosiahnutie učiteľom stanovených cieľov pre žiakov a žiakmi tieto ciele akceptované.“

V procese výučby neustále dochádza k interakcii medzi učiteľom a žiakmi, alebo medzi žiakmi navzájom. Interakcia učiteľ – žiak je v procese výučby realizovaná predovšetkým prostredníctvom vhodných vyučovacích metód.

Na prácu učiteľa sú pri aplikácii vhodných vyučovacích metód kladené požiadavky, ktoré dokážu zabezpečiť, aby učiteľ vedel z veľkého množstva vyučovacích metód vhodne vybrať tú, pomocou ktorej žiaci efektívne zvládnu obsah učiva. Podľa Turka (2005) by mal učiteľ:

- poznať širokú škálu vyučovacích metód,
- pravidelne zaradzovať rôzne druhy vyučovacích metód,
- naučiť sa správne voliť vyučovaciu metódu vzhľadom k vzdelávacím cieľom výučby a požadovaným kompetenciám žiaka,
- poznať silné a slabé stránky jednotlivých vyučovacích metód,
- poznať zásady vedenia použitia jednotlivých vyučovacích metód.

Učiteľ by pri výbere vhodnej vyučovacej metódy mal brať do úvahy jednotlivé kritériá vyučovacích metód. Kritériá, ktoré má vyučovacia metóda spĺňať:

- je informatívne nosná, lebo poskytuje žiakom plnohodnotné informácie, ktoré im umožnia zorientovať sa v obsahu učiva,
- je formatívne účinná, lebo pomáha žiakom rozvíjať ich poznávacie procesy,
- je racionálne a emotívne pôsobivá,
- rešpektuje súčasný systém vedy a poznania, umožňuje promptne aplikovať do výučby najnovšie výdobytky vedy a techniky,
- je výchovná, pretože pomáha žiakom rozvíjať ich morálny, sociálny, pracovný a estetický profil,
- je prirodzená vo svojom priebehu a dôsledkoch, od získavania potrebných vstupných informácií, cez samotné riešenie problému až po prezentáciu výsledkov,

- je použiteľná v praxi, čiže sa dá časovo a organizačne zrealizovať v rámci jednej vyučovacej jednotky,
- je adekvátna žiakom, pretože rešpektuje ich psychický a fyzický stav a úroveň dosiahnutých vedomostí,
- je adekvátna učiteľovi, učiteľ pri výbere vhodnej metódy rešpektuje svoj psychický a fyzický stav, úroveň svojich vedomostí a pedagogických profesijných kompetencií,
- je didakticky ekonomická, pretože nevyžaduje vysoké finančné požiadavky a drahé materiálne prostriedky na jej realizáciu,
- je psychohygienická, pretože umožňuje, aby nedochádzalo k fyzickému a psychickému preťaženiu žiakov a učiteľa.

Vyučovacie metódy sú veľmi dôležité nielen pri pedagogickej komunikácii medzi učiteľmi a žiakmi, ale aj na rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov, ako sú schopnosť riešiť problémy, schopnosť pracovať v tíme, schopnosť analyzovať, schopnosť čítať s porozumením, schopnosť komunikovať a iné.

1.1 Klasifikácia vyučovacích metód

V odbornej literatúre sa nachádza niekoľko klasifikácií jednotlivých vyučovacích metód. Do publikácie sme z nich vybrali dve, klasifikácia podľa Lerner a klasifikácia podľa Maňáka.

Lerner (1986) rozdelil vyučovacie metódy na:

- informačne-receptívne metódy, pomocou ktorých dochádza k poskytovaniu hotových informácií žiakom učiteľmi,
- reproduktívne metódy, ktoré sú zamerané na organizované opakovanie spôsobov činností žiakmi,
- metódy problémového výkladu, ktorých podstatu tvorí zadanie úlohy s problémom, ktorý musia žiaci s pomocou učiteľa vyriešiť,
- heuristické metódy, v rámci ktorých žiaci sami riešia komplexnú problémovú úlohu,
- výskumné metódy, keď sa žiakom zadáva celistvá problémová úloha na vyriešenie.

Maňák (1990) pri klasifikácii vyučovacích metód bral do úvahy viaceré aspekty vyučovacieho procesu a rozdelil vyučovacie metódy na:

- vyučovacie metódy podľa prameňa poznania a typu poznatkov, pri ktorých je kladený dôraz na didaktický aspekt,
- vyučovacie metódy podľa aktivity a samostatnosti žiakov, ktoré vychádzajú z psychologického aspektu,
- vyučovacie metódy podľa myšlienkových operácií, v ktorých sa kladie dôraz na logický aspekt – porovnávanie, analyzovanie, syntetizovanie, dedukovanie, zovšeobecňovanie, selektovanie, zatriedňovanie a pod.,

- vyučovacie metódy podľa fáz výučby, výber ktorých závisí od jednotlivých fáz výučby: úvodnej, expozičnej, fixačnej a hodnotiacej fázy,
- vyučovacie metódy podľa foriem výučby a prostriedkov, ktorých podstatu tvorí organizačný aspekt.

Vyučovacie metódy:

Slovné metódy

- monologické: opis, vysvetľovanie, rozprávanie, prednáška, výklad,
- dialogické: rozhovor, diskusia, dramatizácia,
- metódy práce s učebnicou, knihou, textom.

Metódy názorne demonštratívne

- pozorovanie predmetov a javov,
- predvádzanie predmetov, modelov, pokusov, činností,
- demonštrácia statických obrazov,
- dynamická a statická projekcia,
- nácvik pohybových a pracovných zručností,
- práca žiakov v laboratóriách,
- pracovné činnosti v dielnach, na pozemku
- grafické a výtvarné činnosti.

Vyučovacie metódy podľa aktivity žiakov:

- rozprávacie a diskusné,
- samostatná práca žiakov,
- bádateľské a výskumné.

Vyučovacie metódy podľa myšlienkových operácií:

- porovnávacie metódy,
- indukčné metódy,
- dedukčné metódy,
- analyticko-syntetické metódy.

Vyučovacie metódy podľa fáz výučby:

- motivačné metódy,
- expozičné metódy,
- fixačné metódy,
- diagnostické metódy,
- aplikačné metódy.

Vyučovacie metódy podľa foriem výučby a didaktických prostriedkov:

- kombinácia metód s vyučovacími formami,
- kombinácia metód s vyučovacími pomôckami.

Kalhous a kol., (2002) uvádza aj iné kritéria delenia vyučovacích metód: vyučovacie metódy podľa zdroja informácií, podľa funkcie vo vyučovacom procese, z hľadiska logického postupu a z hľadiska aktivity a samostatnej práce žiakov.

Podľa zdroja informácií sú rozdelené na tieto metódy:

1. Slovné metódy – zdrojom informácií je hovorená, tlačená alebo písaná reč:
 - monologické (výklad, rozprávanie, vysvetľovanie, opis, prednáška),
 - dialogické (rozhovor a diskusia),
 - metóda práce s knihou.
2. Názorné metódy – zdrojom poznania je živé nazeranie: demonštrácia, pozorovanie, manipulácia s predmetmi a exkurzia.
3. Praktické metódy – zdrojom poznania je aktívna činnosť žiakov:
 - metódy riešenia úloh (laboratórne práce, projektové práce, grafické práce, konštrukčné práce, technologické práce, písomné práce, správy),
 - metódy praktickej práce (práce v dielnach, na cvičných a prevádzkových pracoviskách).

Podľa funkcie vo vyučovacom procese:

1. Metódy motivačné – slúžia na usmernenie záujmu žiakov:
 - úvodné motivačné metódy – motivačný rozhovor, motivačné rozprávanie, motivačná demonštrácia, problém ako motivácia, príklady zo života,
 - priebežné motivačné metódy – aktualizácia obsahu, uvádzanie príkladov z praxe, motivačná výzva, pochvala, povzbudenie, konštruktívna kritika.
2. Metódy expozičné – metódy sprostredkovania nového učiva.
3. Metódy fixačné – metódy upevňovania a prehľbovania vedomostí, zručností a návykov.
4. Metódy diagnostické – metódy hodnotenia, kontroly a klasifikácie vedomostí a zručností žiakov.

Z hľadiska logického postupu:

1. Induktívna metóda – vychádza z konkrétnych jednotlivostí a na základe analýzy zhodných poznatkov sa formulujú všeobecné pojmy, princípy, zákonitosti, metódy práce a pod.
2. Deduktívna metóda – vychádza zo všeobecného pojmu, z princípu, zo zákona a z týchto sa odvodzujú jednotlivé konkrétne prípady.
3. Analyticko-syntetická metóda – na základe rozdelenia celku na časti skúma podstatné vzťahy tak, aby sa zhrnuli do všeobecného pojmu, princípu, zákona, metódy práce a pod.
4. Porovnávací metóda – hľadá analogické vzťahy medzi rôznymi javmi a ich veličinami.

Z hľadiska aktivity a samostatnosti žiakov:

1. Metódy odovzdávania poznatkov.
2. Metódy pozorovania žiakmi.
3. Metódy samostatnej práce žiakov.
4. Metódy bádateľské a výskumné.

1.2 Moderné vyučovacie metódy

Podľa Tureka (2005) sa v procese výučby v súčasnosti preferuje aplikovanie moderných aktivizujúcich vyučovacích metód. V odbornej literatúre sa uvádza aj nasledujúce delenie vyučovacích metód, ktoré sa zaraďujú medzi moderné vyučovacie metódy:

Metódy rozvoja kritického myslenia

Pomocou týchto vyučovacích metód sa u žiakov rozvíjajú schopnosti kriticky myslieť a na základe toho prijímať konečne rozhodnutia. Medzi takéto metódy patria:

- sokratovská metóda,
- metóda kladenia otázok,
- písomné práce, eseje,
- prípadová štúdia,
- inscenačná metóda,
- stratégia myslenia a učenia EUR.

Metódy rozvoja tvorivého myslenia – heuristika

Vyučovacie metódy na rozvoj tvorivého myslenia pomáhajú žiakom rozvíjať jednotlivé tvorivé schopnosti, ako sú fluencia, flexibilita, originalita, senzitivita, redefinícia, elaborácia. Medzi metódy výučby na rozvoj tvorivého myslenia zaraďujeme metódy:

- DITOR
- TRIZ
- Stratégia podnetných otázok
- Metóda zoznamu kontrolných otázok
- IDEALS
- Quickstorming
- Brainstorming
- Metóda Philips 66
- Synektika
- Morfológická analýza

1.3 Stručný opis vyučovacích metód využívaných pri výučbe odborných predmetoch

V odborných predmetoch sa dajú využívať okrem klasických vyučovacích metód aj moderné aktivizujúce metódy výučby. Najvhodnejšie a najčastejšie vyučovacie metódy, ktoré sa dajú využiť vo výučbe odborných predmetov, sú:

Informačno-receptívna metóda – učiteľ rôznymi prostriedkami sprostredkuje žiakom hotové informácie a žiaci ich prijímajú najmä zrakom a sluchom.

Reproduktívna metóda – pomáha dosiahnuť trvácnosť vedomostí pomocou opakovania. Žiaci dostanú úlohy na riešenie podľa predloženého vzoru, ktoré predtým vyriešil učiteľ.

Problémový výklad – učiteľ vysvetľuje, ako vznikol daný problém, ako je možné ho riešiť, vyslovuje hypotézy, overuje ich pravdivosť, experimentuje, vyslovuje závery.

Metóda čiastočne výskumno-heuristická – učiteľ nastoľuje problém, žiaci vyslovujú hypotézy, navrhujú spôsoby riešenia, vyvodzujú závery, odhaľujú súvislosti medzi javmi.

Metóda výskumná – učiteľ nastolí problém, žiaci samostatne hľadajú riešenia všetkých etáp problémovej úlohy.

Vysvetľovanie (výklad) – učiteľ jednoducho a zrozumiteľne oznamuje žiakom potrebné pokyny, údaje, podstatu pracovných úkonov, operácií, postupov, predmetov, javov a procesov, vnútorných vzťahov a súvislosti, príčin a dôsledkov.

Rozprávanie – je živý, silne emocionálny spôsob výkladu. Je vždy konkrétne, názorné, založené na faktoch.

Opis – učiteľ udáva konkrétne fakty a skutočnosti (napríklad opis pracovného náradia).

Rozhovor – položením otázok učiteľ pomáha žiakom systemizovať nové učivo na základe ich doterajších vedomostí, dávať ich do nových súvislosti a vzťahov, ktoré vedú k ich riešeniu.

Diskusia – komunikácia medzi učiteľom a žiakmi, ktorej podstatu tvorí výmena informácií a názorov medzi učiteľom a žiakmi na zvolenú tému.

Demonštračné metódy – učiteľ predvádza a demonštruje žiakom reálne objekty, modely, pracovné úkony, operácie tak, aby žiaci získali úplnú predstavu o ich funkcii, použití alebo správnom prevedení.

Pozorovanie – žiaci pozorujú predmety, javy, procesy, robia si záznamy, porovnávajú, hodnotia a vyvodzujú závery.

Manipulácia s predmetmi – žiaci na vyučovaní narábajú s rôznymi predmetmi, napríklad zo súčiastok montujú konečný predmet, funkčný predmet demontujú na súčiastky.

Praktické metódy – metódy praktickej činnosti, ktoré sú charakteristické konkrétnou a vecnou aktivitou žiakov, ktoré je zdrojom ich poznania, napríklad – murovanie, zváranie, pitvanie, flambovanie ovocia, rezanie dreva.

Metóda práce s učebnicou, literatúrou a technickou dokumentáciou – žiaci dokážu určiť hlavné myšlienky textu, rozlišovať podstatné znaky, orientovať sa v schémach, grafoch, tabuľkách, výkresoch.

Problémové metódy – učiteľ predkladá žiakom úlohy, ktoré obsahujú pre nich neznáme vedomosti a spôsoby činnosti, motivuje a usmerňuje ich pri hľadaní spôsobov a prostriedkov riešenia úlohy.

Metóda brainstormingu – metóda riešenia problémov aktívnou skupinou žiakov prostredníctvom nových nápadov a myšlienok v tvorivej atmosfére formou voľnej diskusie na určitú tému.

Situačná metóda – žiaci dostanú opis nejakej situácie alebo prípadu, ktorý sa v praxi stal aj s úlohami na jeho vyriešenie.

Simulačná metóda – sú pri nej zmenené niektoré z reálnych technických, technologických, fyzikálnych, chemických alebo biologických podmienok výkonu práce. Vyžadujú použitie zvláštnych technických vyučovacích prostriedkov. Medzi najznámejšie patria:

- **simulátor** – napodobňuje sústavu funkcií určitého prostredia,
- **trenažér** – je vybavený programovacími a kontrolnými zariadeniami, ktoré umožňujú porovnávať činnosť žiaka s optimálnou činnosťou, korigovať jej činnosť a majú spätnú väzbu pre učiteľa.

Inscenačná metóda – je dynamická, žiaci hrajú určité roly a v následnej diskusii sa pokúšajú nájsť východisko a riešenie problému.

Metóda čiernej skrinky – ide o uzavretý systém s presne vymedzeným vstupom a výstupom a neznámou alebo čiastočne známou štruktúrou, ktorú je možné posúdiť zo správania sa systému.

Projektová metóda – je charakteristická najvyšším stupňom samostatnosti poznávacej činnosti. Žiaci dostanú za úlohu vyriešiť skutočný problém. Najprv navrhujú plán riešenia, činnosti na jeho vyriešenie, potom zverejňujú a obhajujú výsledky práce na projekte.

Tvorivo-humanistické vyučovanie – ide o rozvoj osobnosti žiaka na humanistických princípoch najmä metódy tvorivého riešenia problémov. Jednou z nich je aj **DITOR**, ktorej autori sú Zelina, Zelinová:

- D** – definuj problém
- I** – informuj sa o probléme
- T** – tvor riešenia
- O** – ohodnoť riešenia
- R** – realizuj vybrané riešenie v praxi

Programové vyučovanie – učivo sa rozloží na postupné, logicky na seba nadväzujúce kroky, ktorými žiak postupne prechádza.

Didaktické hry – sú činnosti, ktoré hrovou formou rozvíjajú osobnosť žiaka. Každá didaktická hra by mala obsahovať:

- didaktický cieľ,
- dostatočne príťažlivý námet,
- primerane ťažkú úlohu,
- jasné a premyslené pravidlá,
- správnu motiváciu,
- vhodné prostredie a celkovú atmosféru.

Pojmové mapy – slúžia na vyjadrenie vzájomných vzťahov medzi pojmami a zároveň znázorňujú ich štruktúru a hierarchiu.

Metódy na rozvoj tvorivých schopností žiakov – originality, flexibility, fluencie, redefinície, senzitivity, elaborácie.

Iné, netradičné metódy – vypracované rôznymi autormi alebo samotnými učiteľmi, pomocou ktorých sa rozvíjajú kľúčové kompetencie u žiakov, napríklad rôzne druhy krížoviek, Nájdi niekoho kto..., pexeso, Mladý reportér, Hľadač informácií, porekadlá, motivačná výzva a pod.

1.4 Voľba vyučovacej metódy

Vyučovaciu metódu učiteľ zvolí na základe cieľa výučby, obsahu učiva a jeho analýzy. Medzi kritéria optimálneho výberu vhodnej metódy výučby patria:

1. **Cieľ vyučovacej jednotky** – čo má žiak po realizácii vyučovacej metódy ovládať.
2. **Obsah učiva** – či sa konkrétne učivo dá naučiť prostredníctvom vyučovacej metódy.
3. **Materiálno-technické vybavenie**, ktoré je nevyhnutné, aby realizácia vyučovacej metódy bola úspešná a efektívna.
4. **Predpoklady žiakov** – či úroveň ich doterajších vedomostí a zručností umožní pochopiť podstatu učiva realizovaním zvolenej vyučovacej metódy.
5. **Možnosti učiteľa** – na základe svojich pedagogicko-psychologických a odborných vedomostí by mal učiteľ zvoliť na každú vyučovaciu situáciu zodpovedajúcu účinnú aktivizujúcu metódu. Mal by poznať čo najviac metód, aby ich mohol funkčne a tvorivo využívať v procese vzdelávania a výchovy.

2 ROZVOJ TVORIVOSTI NA VYUČOVACÍCH HODINÁCH ODBORNÝCH PREDMETOV

Tvorivosť (kreativita) je pojem, ktorý je spojený s produkciou niečoho nového, lepšieho, dokonalejšieho, racionálnejšieho, efektívnejšieho, lacnejšieho, zdravšieho, inovovaného a pod. ako bolo doteraz. Takáto produkcia by mala uľahčiť a skvalitniť život človeka.

Schopnosť človeka tvoriť je umiestnená na najvyššom stupni hierarchie jeho schopností. Preto je nevyhnutné, aby aj na stredných odborných školách sa rozvoj tvorivosti stal hlavným cieľom vyučovania (Turek, 2000).

2.1 Tvorivé klíma na vyučovacej jednotke

Na rozvoj tvorivosti je nevyhnutné zabezpečiť takú atmosféru a také sociálne vzťahy v triede, aby vytvárali priaznivé prostredie, v ktorom sa môžu prejavovať a rozvíjať tvorivé schopnosti žiaka.

Podľa Turka (2000) by mal učiteľ na vytvorenie tvorivej klímy v triede:

1. Rozpoznať nové myšlienky svojich žiakov a podporovať ich tvorivý rozvoj.
2. viesť žiakov k tomu, aby boli citlivejší a vnímavejší k podnetom prostredia.
3. Podporovať experimentovanie žiakov s predmetmi a myšlienkami.
4. viesť žiakov k tomu, aby sa naučili systematicky hodnotiť každú novú myšlienku.
5. viesť žiakov k tomu, aby sa naučili tolerovať nielen vlastné, ale aj cudzie nové myšlienky.
6. Nevnučovať žiakom vzory správania sa.
7. Vytvárať na vyučovaní tvorivú atmosféru.
8. viesť žiakov k tomu, aby si vážili tvorivé myslenie.
9. viesť žiakov k tomu, aby sa nesprávali negativisticky.
10. viesť žiakov k tomu, aby sa snažili o tvorivé riešenie problémov.
11. Rozptýliť obavy žiakov z toho, že ich myšlienky alebo práca nie sú dokonalé.
12. Podporovať a hodnotiť tých žiakov, ktorí sa učia z vlastnej iniciatívy, pre vlastné uspokojenie.
13. Podporovať zvedavosť a záujem žiakov pomocou predkladania prekvapivých, nezvyklých či protirečivých problémov.
14. Zabezpečiť pri tvorivom myslení žiakov aktívne a pasívne etapy – vytvoriť také podmienky, aby si žiaci mohli problém pokojne premyslieť a mali čas na inkubáciu.
15. Zabezpečiť dostatok zdrojov informácií na riešenie problémov.
16. viesť žiakov k tomu, aby sa naučili doviesť svoje myšlienky do konca, vytypovali všetky možné dôsledky.
17. viesť žiakov k tomu, aby dokázali konštruktívne kritizovať, nie iba kritizovať.

18. Podporovať získavanie informácií z rôznych zdrojov.
19. Rozvíjať svoje vlastné tvorivé schopnosti.

2.2 Rozvoj intelektových schopností

Tvorivosť sa u človeka spája s jeho intelektovými schopnosťami, ktoré sa dajú rozvíjať. Ide o intelektové schopnosti:

- fluencia,
- flexibilita,
- originalita,
- senzitivita,
- redefinícia,
- elaborácia.

Rozvoj týchto intelektových schopností žiaka je možný na vyučovaní každého predmetu, teda aj na vyučovaní odborných predmetov.

Ako príklad uvedieme nasledujúce ukážky jednoduchých a časovo nenáročných vyučovacích metód rozvoja jednotlivých intelektových schopností v predmete ekonomika. Každá z uvádzaných metód sa dá vhodne aplikovať aj na iných odborných predmetoch.

2.2.1 Ukážky rozvoja fluencie

Fluencia – predstavuje bohatosť a kvantitu myšlienok, predstáv, symbolov, pohotovosť vytvárať myšlienky. Poznáme štyri zložky:

1. slovná fluencia,
2. asociačná fluencia,
3. vyjadrovacia fluencia,
4. myšlienková fluencia.

Slovná fluencia

Vyučovacia metóda: Produkcia slov

Cieľ: vyprodukovať čo najviac slov z prebraného obsahu učiva, ktoré sa začínajú na konkrétne písmeno z abecedy.

Táto metóda sa dá využiť, napríklad na opakovacej hodine, po skončení konkrétneho tematického celku s cieľom vyprodukovať čo najviac informácií z učiva, ktoré si žiaci zapamätali, alebo na začiatku tematického celku, vyprodukovať čo najviac slov, ktoré žiaci o danej problematike ovládajú.

Kompetencie: okrem rozvoja fluencie sa u žiakov môžu rozvíjať aj kompetencie: odborné vyjadrovanie,

podnikateľské vedomosti, selekcia získaných vedomostí.

Úloha: v priebehu 4 minút napíšte čo najviac slov z oblasti podnikania, ktoré sa začínajú na písmeno P.

Možné riešenie: peniaze, produkt, podnik, pokuta, penále, poistenie, plán, platba, ponuka, poplatky, prognóza, poplatky atď.

Hodnotenie a klasifikácia: Výsledky žiakov môže učiteľ vyhodnotiť a následne klasifikovať. Učiteľ vie, koľko môže žiak vyprodukovať odborných pojmov, ktoré sa začínajú na určené písmeno. Na základe toho môže vytvoriť klasifikačnú tabuľku. Napríklad: ak sa dá nájsť maximálne 20 odborných pojmov – žiak dostane 1, ak 15 pojmov – 2, ak 10 pojmov – 3, ak 5 pojmov – 4.

Asociačná fluencia

Vyučovacia metóda: Dopĺňovačka

Cieľ: dopĺňovať do viet vhodné slová tak, aby vety dávali zmysel.

Táto vyučovacia metóda sa dá využiť na konci hodiny, aby si žiaci overili, či správne pochopili obsah učiva a dokázali produkovať netradičné závery.

Úloha: doplňte do vety chýbajúce slovo.

Peniaze nám slúžia na

Vzdelávať sa je dôležité preto, aby som

Vyjadrovacia fluencia

Vyučovacia metóda: Zostavovanie viet

Táto vyučovacia metóda sa dá využiť na konci hodiny, aby si žiaci overili, či správne pochopili obsah učiva a dokázali zostaviť zmysluplné vety z prebratého učiva.

Úloha: napíšte vetu, ktorá sa skladá zo štyroch slov, pričom sú dané len začiatkové písmena jednotlivých slov.

N..... d..... v..... m.....

Možné riešenie: Nezamestnanosť dosiahla vysokú mieru.

Myšlienková fluencia

Vyučovacia metóda: Produkcia slov

Cieľ: vyprodukovať čo možno najviac pojmov, ktoré súvisia s vybraným predmetom.

Táto vyučovacia metóda sa dá využiť na konci hodiny, aby si žiaci overili, či správne pochopili obsah učiva a dokázali produkovať iné možné spôsoby použitia.

Úloha: v priebehu 5 minút napíšte k uvedenému predmetu iné spôsoby využitia.

Predmet: 2 eurová minca

Možné riešenie: platidlo, netradičné kružidlo, podstavec, závažie, žetón na hranie, ozdoba.

2.2.2 Ukážka na rozvoj spontánnej flexibility

Flexibilita – schopnosť prispôbiť sa zmeneným podmienkam. Poznáme:

- spontánnu flexibilitu, u ktorej sú typické skoky z jednej triedy použitia do inej,
- adaptívnu flexibilitu.

Vyučovacia metóda: Produkcia významov

Cieľ: vyprodukovať čo možno najviac významov, ktoré súvisia s vybraným predmetom.

Táto vyučovacia metóda sa dá využiť na opakovacej hodine na rozvoj flexibilného myslenia. Úlohy na flexibilitu je potrebné formulovať z prebraného učiva.

Úloha: v priebehu 5 minút napíšte čo najväčší počet použití kilogramu zrníek pšenice. Jednotlivé použitia zoradte do skupín tak, aby každá skupina prezentovala iné použitie.

Možné riešenie:

1. skupina: na múku, na celozrnný chlieb, na vyklíčenie pre zdravú výživu, na potravu pre hlodavce, na potravu pre hydinu;
2. skupina: na potravu pre ľudí, na potravu pre hydinu, na hranie, ako osivo, po vyklíčení na zeleň v byte;
3. skupina: ako hračka, ako závažie, ako dekorácia, na výrobu žuvačky, ako otrava na hlodavce.

Po skončení aktivity je potrebné analyzovať, ktorá skupina je z hľadiska flexibility najlepšia a zdôvodniť prečo. V predchádzajúcom možnom riešení je to skupina č. 3, lebo každé použitie kilogramu zrníek pšenice je možné použiť na iný účel.

2.2.3 Ukážka na rozvoj originality

Originalita – predstavuje schopnosť nachádzať nové, netradičné riešenia a odpovede, ktoré sa zakladajú na vzdialených asociáciách. Riešenia môžu byť vtipné a vynachádzavé.

Vyučovacia metóda: Hľadanie odpovedí; Formulácia názvu

Cieľ: formulovať vety, ktoré originálne vyriešia zadaný problém.

Táto metóda výučby sa môže použiť v úvode vyučovacej jednotky na motiváciu žiakov počas piatich minút. Obsah jednotlivých otázok by mal korešpondovať s prebraným učivom.

Úloha: povedzte, čo by sa stalo, keby sa platilo len platobnými kartami.

Možné odpovede: prestali by sa vyrábať peňaženky. Vreckári by nemali čo krahnúť. Predĺžil by sa čas na zaplatenie.

Iný spôsob na rozvoj originality je vymyslieť rôzne názvy na nejaký príbeh, ktorý sa týka prebraného učiva.

Napríklad: Pán Baran si otvoril obchod na hlavnej ulici v meste. Po čase sa mu začalo dariť. Túto skutočnosť si všimli „ochrancovia“ a žiadali finančný príspevok za nútenú ochranu. Pán Baran sa ich nezľakol a odmietol platiť. O týždeň mu obchod vyhorel.

Možné názvy: Odvaha sa nevypláca; Odvaha obrátená na popol; Ako získať vysoké poistné; Hlúpy podnikateľ.

Úloha: povedzte, ktorý názov je podľa vás najoriginálnejší a zdôvodnite prečo.

Úloha: prečítajte si nasledujúci text a pomenujte dôvod podnikania u tejto skupiny ľudí.

Relatívne početná skupina nezamestnaných alebo ohrozených v zamestnaní sa upína k podnikaniu ako k poslednej nádeji. Ale veľká časť týchto potenciálnych podnikateľov má však o podnikaní idealistické predstavy a berie na seba väčšie rizika než je únosné. Väčšinou táto skupina občanov nie je vybavená ani potrebným kapitálom, ani vzdelaním vhodným na podnikanie.

Možné riešenie: zúfalcí; odvážlivci.

2.2.4 Ukážka na rozvoj redefinície

Redefinícia – je schopnosť produkovať transformácie, zmeniť funkciu predmetu alebo jeho časti. Tiež zmeniť, modifikovať alebo redefinovať informácie.

Vyučovacia metóda: Zmena funkcie predmetu

Cieľ: zmeniť funkciu vybraného predmetu.

Táto vyučovacia metóda sa môže použiť v úvode vyučovacej jednotky na motiváciu žiakov v priebehu 3 minút.

Úloha: povedzte, ktorý z týchto predmetov je najvhodnejší na písanie: pravítko, zemiaky, okuliare, rúž na pery, nefunkčné pero. Svoj výber zdôvodnite.

2.2.5 Ukážka rozvoja senzitivity

Senzitivita (citlivosť na problémy) – je schopnosť vidieť nedostatky v riešení.

Vyučovacia metóda: Kladenie otázok, analýza problému.

Cieľ: analyzovať zadaný problém pomocou vhodných otázok.

Táto vyučovacia metóda sa môže použiť na opakovacej hodine po skončení konkrétneho tematického celku. Žiaci si pomocou tejto metódy môžu rozvíjať okrem senzibility aj analytické a logické myslenie.

Úloha: uveďte nedostatky a problémy súvisiace s používaním mobilného telefónu.

2.2.6 Ukážka rozvoja elaborácie

Elaborácia – je schopnosť domyslieť, doviest myšlienku do konca. Schopnosť elaborácie sa zisťuje tak, že sa načrtne iba plán nejakej činnosti a riešiteľ má navrhnúť všetky kroky a detaily, aby bol plán realizovateľný.

Vyučovacia metóda: Problémová úloha

Cieľ: vypracovať konečné riešenie navodeného problému.

Táto vyučovacia metóda sa môže použiť na opakovacej hodine po skončení konkrétneho tematického celku alebo konkrétna problémová úloha môže byť zadaná ako domáca úloha. Žiaci si pomocou tejto metódy môžu rozvíjať okrem elaborácie aj analytické a logické myslenie.

Úloha: napíšte všetky kroky, ktoré musí podnikateľ uskutočniť, aby získal prevádzkový úver.

Hodnotenie a klasifikácia: žiak, ktorý uviedol všetky kroky získania prevádzkového úveru, môže byť klasifikovaný jednotkou.

Zdroj ukážok: Harausová, 2001

3 SKUPINOVÉ VYUČOVANIE

Skupinové vyučovacie metódy sú moderné, na žiaka orientované vyučovacie metódy, ktoré formou vzájomnej kooperácie v skupinách využívajú všetky známe pozitíva aktívnej práce žiakov v triede i v domácej príprave (Sitná, 2009).

Skupinové vyučovanie je vyučovacia metóda, ktorá môže mať veľa alternatív. Ale nezávislé od toho (aby výučba touto vyučovacou metódou bola efektívna), musia existovať niektoré jeho charakteristiky:

- osvojovanie nového učiva,
- práca v skupine,
- v každej skupine by mali byť nielen výborní žiaci, ale aj priemerní a zaostávajúci,
- skupiny musia byť rovnocenné z pohľadu rasového, náboženského a z pohľadu pohlavia,
- je nevyhnutné povzbudzovanie nielen jednotlivca, ale aj členov v rámci skupiny.

Veľa výskumov, zameraných na vyučovaciu metódu skupinového vyučovania, ukázalo, že v triedach, kde sa táto metóda využíva, je úroveň vedomostí žiakov vyššia ako v triedach, kde sa vyučuje tradične. Je dokázané, že lepší efekt metódy skupinového vyučovania sa dosahuje v rôznych predmetoch, so žiakmi mladšími aj staršími, s rôznou úrovňou vedomostí.

Prieskumy ďalej ukazujú, že organizovať žiakov do skupín, v ktorých pracujú, nestačí. Aby skupinové vyučovanie prinieslo požadovaný efekt, je nevyhnutná prítomnosť dvoch prvkov:

- skupinové povzbudzovanie,
- mechanizmus stimulácie osobnej zodpovednosti.

Povzbudzovanie celej skupiny spôsobí, že výborní žiaci budú pomáhať slabším členom skupiny pri osvojovaní učiva. V rámci povzbudzovania je potrebné motivovať žiakov aj vhodnými odmenami. Ak sú skupinové odmeny nepostačujúce, členovia skupiny začínajú menej zodpovedne pristupovať k svojej práci a neberú do úvahy potreby ostatných. Individuálne previerky, ktoré stimulujú osobnú zodpovednosť za osvojenie učiva, pomáhajú každému žiakovi vidieť, čo dosiahol pomocou skupinového vyučovania. Ak sa individuálne povzbudzovanie u niektorých žiakov ukáže ako nedostatočné, môžu sa dostať ďalej vďaka ostatným členom skupiny.

Existuje niekoľko alternatív metódy skupinového vyučovania, ktoré sa prispôbujú vyučovaniu a sú porovnateľné s tradičnými metódami výučby.

3.1 Vyučovacia metóda STAD

STAD (Student – Team – Achievement – Division)

Vyučovacia metóda, ktorej autorom je R. Slavin využíva pozitívnu vzájomnú závislosť 4-5-členných heterogénnych skupín, ktorá je daná odmenami. Podľa tejto metódy učiteľ rozdelí triedu na 4-členné skupiny. Každá skupina je heterogénna – sú v nej chlapci aj dievčatá, s rôznymi úrovňami dosahovania študijných výsledkov. Na začiatku učiteľ objasní učivo, potom sa začne pracovať v skupine tak, aby učivo bolo pochopili všetci členovia skupiny. Na kontrolnej práci z osvojeného učiva pracuje každý sám. Výsledok, ktorý dosiahne každý žiak, je porovnaný s priemerným výsledkom skupiny a vykázaný rozdiel sa oceňuje v stupňoch. Stupne dosiahnuté jednotlivcom sa sumarizujú a porovnávajú so skupinovým výsledkom. Body sú skupine pridelené na základe zlepšenia sa každého žiaka v porovnaní s predchádzajúcim obdobím. Vylúči sa tak možnosť nepriať žiakov, ktorí dosahujú slabšie študijné výsledky, pretože neprispievajú do skupiny množstvom bodov. Výsledky jednotlivých skupín sa dlhodobo sledujú v tabuľkách na viditeľnom mieste triedy (napr. nástenky, tímy s najlepším skóre sú uverejnené na titulnej stránke školského časopisu...). Skupiny, ktoré dosiahli potrebný počet bodov, dostanú nejakú odmenu alebo certifikát (Janlonský, 2011).

3.1.1 Ukážka metódy výučby STAD

Téma: Flambovanie ovocia

Cieľ: naučiť sa základné učivo o flambovaní ovocia.

Možnosti využitia: v expozičnej fáze vyučovacej hodiny.

Kompetencie: pomocou tejto metódy sa u žiakov rozvíjajú, napríklad kompetencie: odborné vyjadrovanie, písanie, schopnosť reprodukovať osvojené učivo, schopnosť selekcie informácií, schopnosť syntetizovať poznatky, diskutovať.

Postup realizácie metódy:

- rozdeľte žiakov do 4-členných heterogénnych skupín,
- každej skupine zadajte inú tému z vyššej formy obsluhy:
 1. skupina – flambovanie
 2. skupina – zásady flambovania
 3. skupina – ovocie
 4. skupina – flambovanie ovocia
 5. skupina – pomôcky na flambovanie
- oboznámte žiakov s pravidlami hodnotenia a pripisovania bodov,
- oznámte žiakom, že každý žiak v skupine na vypracovaní témy pracuje sám a stanovte im primeraný časový limit.

Zdroj: vlastné spracovanie

3.2 Vyučovacia metóda TGT

TGT (Teams – Games – Tournaments), ktorej autormi sú De Vries a Slavin v preklade Skupiny – hry – turnaje, používa rovnaké prvé kroky ako predchádzajúca metóda STAD, zostavenie skupín podľa rovnakých princípov, vysvetľovanie učiteľa a skupinová práca na zabezpečenie osvojenia učiva. Ale namiesto kontrolnej práce organizuje turnaj, počas ktorého žiaci súťažia s členmi druhých skupín a vyhrávajú body do skupinovej pokladničky. „Aby bol možný turnaj medzi jednotlivými skupinami, je potrebné, aby žiaci z rozličných tímov boli umiestnení v skupinách, ktoré obsahujú aspoň troch členov s porovnateľnými schopnosťami. Získané body pre každého študenta sú pridelované celej skupine a výsledku sú porovnávané. Podobne ako STAD aj TGT umožňuje každému žiakovi byť úspešným, pretože tiež pracuje so zlepšením oproti predchádzajúcemu výkonu. Výsledky sa odporúča zverejniť“ (Jablonský, 2011).

3.3 Vyučovacia metóda – mozaika

Pri aplikácii tejto metódy učiteľ vytvorí 6-členné skupiny žiakov. Každá skupina dostane zadanie na preštudovanie nejakého učiva, ktoré má šesť častí. Každý člen skupiny si naštuduje jednu časť – ktorú si vyberie. Členovia z rôznych skupín, ktoré majú rovnaké časti sa stretnú a začnú pracovať ako skupina špecialistov – expertov, rozoberajúc podrobne svoju časť zadania. Potom sa vrátia do svojich pôvodných skupín a postupne sa navzájom oboznamujú s jednotlivými časťami zadania. Motivácia, aby pozorne počúvali a povzbudzovali členov skupiny je v tom, že sa takto dostanú bez námahy k ostatným častiam zadania, ktoré potom nemusia práce vyhľadávať. Okrem toho, každý chce správne a podrobne predstaviť svoj osvojený obsah učiva, pretože nesie zodpovednosť za to, ako si ho osvoja ostatní členovia skupiny.

3.3.1 Ukážka mozaiky

Téma: Teplovodné vykurovacie sústavy

Cieľ: naučiť sa základné učivo o teplovodných sústavách.

Možnosti využitia: v úvode vyučovacej hodiny.

Kompetencie: pomocou metódy sa u žiakov rozvíjajú, napríklad tieto kompetencie: odborné vyjadrovanie, písanie, schopnosť reprodukovať osvojené učivo, syntetizovať poznatky, schopnosť selekcie informácií, diskutovať, prezentovať osvojené vedomosti.

Postup realizácie metódy:

- Rozdeľte nové učivo na 6 častí.
- Rozdeľte žiakov do 6-členných heterogénnych skupín.

- Každéj skupine rozdajte na papieri rovnaký obsah učiva, rozdelený na 6 častí: Teplovodné vykurovacie sústavy, Časti tradičnej teplovodnej sústavy, Výhody a nevýhody teplovodných vykurovacích sústav, Prirodzený a nútený obeh vody v teplovodnej vykurovacej sústave, Horný a spodný rozvod, Spôsoby vedenia a upevňovania teplovodného potrubia.
- Vyzvite členov jednotlivých skupín, aby si rozdelili príslušné časti učiva.
- Vyzvite každého člena skupiny, aby si v priebehu 5 minút podrobne naštudoval svoju časť učiva.
- Po 5 minútach vyzvite, aby sa stretli členovia, ktorí majú rovnaký obsah učiva a dočasne vytvorili skupinu expertov. Počas 5 minút môžu medzi sebou komunikovať o učive.
- Po uplynutí časového limitu, vyzvite žiakov – expertov, aby sa vrátili do svojich pôvodných skupín.
- Vyzvite členov pôvodných skupín, aby sa počas 15 minút navzájom oboznámili s jednotlivými časťami učiva.
- Po skončení aktivity, počas 5 minút vyzvite žiakov, aby odpovedali na kontrolné otázky z naučeného učiva, aby ste získali spätnú väzbu o tom, či žiaci pochopili *podstatu obsahu učiva*.

3.4 Vyučovacia metóda Učíme sa spolu

Podstatou tejto metódy je práca žiakov na pracovných listoch. Každý žiak v 5-člennej skupine dostane na vypracovanie jednu časť z pripravených piatich častí pracovného listu. Po jej vypracovaní sa členovia skupiny jednotlivé časti pracovného listu pokúsia spojiť tak, aby obsah pracovného listu dával zmysel. Skupina potom odovzdá len jeden vyplnený pracovný list, ktorý sa vyhodnotí.

3.4.1 Ukážka metódy Učíme sa spolu

Téma: Pracovný pomer

Cieľ: naučiť sa (prípadne zopakovať si) základné skutočnosti o pracovnom pomere.

Možnosti využitia: v úvode, pri preberaní nového učiva, alebo na opakovacej hodine.

Pomôcky: Zákoník práce, pracovný list rozdelený na 5 častí, pero

na opakovacej hodine: pracovný list rozdelený na 5 častí, pero.

Kompetencie: pomocou metódy sa u žiakov rozvíjajú, napríklad tieto kompetencie: odborné vyjadrovanie, čítanie s porozumením, spolupráca v skupine, komunikatívnosť, tvorivé schopnosti, analytické myslenie, akceptovanie názoru iných.

Pracovný list – časť č.

1. *Doplňte:* Každý občan Slovenskej republiky má právo na: prácu a, na a pracovné podmienky, na ochranu pred
2. *Doplňte:* Medzi formy priamej a nepriamej diskriminácie patria: diskriminácia z pohľadu: pohlavia,, manželského a stavu, rasy, farby pleti,, veku, zdravotného stavu, a, politického a iného zmýšľania,, národného alebo pôvodu, príslušnosti k alebo skupine, majetku, alebo iného postavenia.
3. *Napište, ktoré formy diskriminácie sa podľa vás na Slovensku najčastejšie vyskytujú. Svoj výber zdôvodnite:*
.....
.....
.....
.....
4. *Doplňte:* Základným pracovnoprávnym vzťahom medzi zamestnancom a zamestnávateľom je Zamestnávateľ a zamestnanec sú pracovnoprávných vzťahov.

Časť č.

1. *Doplňte:* Pred uzatvorením pracovnej zmluvy je dôležitá Zamestnávateľ nás pred prijatím do zamestnania musí oboznámiť s: právami a, s a podmienkami. Pracovnoprávny vzťah vzniká najčastejšie V tomto prípade ide o
2. *Napište, prečo je dôležité v pracovnej zmluve uvádzať:*
druh práce:
miesto výkonu práce:
deň nástupu do práce:.....
3. *Napište, ktoré ďalšie podmienky sa môžu uviesť v pracovnej zmluve:*
.....
.....
4. *Rozhodnite, či v pracovnej zmluve je správne uvedené:*
Deň nástupu do práce: 1. 10. 2011
Pracovná zmluva uzatvorená dňa: 3. 10. 2011
Svoje rozhodnutie písomne zdôvodnite:
.....
.....

Časť č.

- *Doplňte: Pracovný pomer sa uzatvára na dobu určitú ak*
.....
- *Napište, aká doba (určitá alebo neurčitá) je pre zamestnanca vhodná. Svoj výber písomne zdôvodnite.*
.....
.....
- *Napište, kedy je výhodné pre zamestnávateľa uzatvoriť pracovný pomer na kratší pracovný čas. Zdôvodnite prečo:*
.....
.....
- *Doplňte: Okrem pracovnej zmluvy sa môže pracovný pomer uzatvoriť aj formou*
.....

Časť č.

- *Doplňte: Medzi povinnosti zamestnávateľa vyplývajúce z pracovného pomeru patrí: prideliť prácu podľa, mu za finančnú odmenu, podmienky na plnenie, dodržiavať ostatné podmienky. Medzi povinnosti zamestnanca patrí: vykonávať prácu podľa v určenom, dodržiavať, dodržiavať bezpečnosti pri práci.*
1. *Osamelý zamestnanec neočakávane ochorel. Nenastúpil v utorok do práce a nemal možnosť oznámiť to zamestnávateľovi. Písomne analyzujte, či ide o porušenie pracovnej disciplíny.*
 2. *Práva a povinnosti zamestnávateľa a zamestnanca sú uvedené v organizácie, ide o smernicu, ktorá je vypracovaná na základe § práce.*

Časť č.

1. *Doplňte: Dohodnutý obsah pracovnej je možné zmeniť so strán.*
2. *Napište, ktoré formy ukončenia pracovného pomeru sú ustanovené v Zákonníku práce.*
.....
.....
3. *Napište svoj názor, ktorá z foriem ukončenia pracovného pomeru je zamestnancami najviac akceptovateľná. Zdôvodnite prečo.*
.....
.....
4. *Doplňte: Výpoveď je prejavom zamestnanca alebo , a to aj proti druhého účastníka. Výpoveď musí mať a musí byť druhej strane, inak je*

Zdroj: vlastné spracovanie

3.5 Výhody a nevýhody skupinového vyučovania

Metóda skupinového vyučovania predpokladá, že za osvojenie si učiva je zodpovedný žiak. Existuje veľa experimentálnych údajov, ktoré hovoria o efektívnosti skupinového vyučovania. Výskumy ukazujú, že pravidelné využívanie tejto metódy poskytuje lepší kognitívny efekt ako tradičné metódy výučby a zlepšuje vzťahy medzi žiakmi. Kritici skupinového vyučovania poukazujú na tri problémy: *prvý problém* súvisí so skupinovým povzbudzovaním. Výborní žiaci nemusia získať dobrú známku, keďže slabší žiaci nedokázali splniť svoje úlohy. Výborní žiaci (aj ich rodičia) sú preto smutní, až pohoršení. *Druhý problém* je, že žiaci sa učia navzájom, ale ani jeden z nich neovláda učivo podrobne. Oponenti tvrdia, že v prípade novej látky informácie a poznatky môže poskytnúť len učiteľ, ktorý ovláda predmet. *Tretí problém* je v tom, že málokto učiteľ striktne dodržiava pravidlá skupinového vyučovania. Veľa učiteľov chápe skupinové vyučovanie len ako prácu v skupine, čo je na osvojenie si danej látky nepostačujúce.

Veľakrát si skupinové vyučovanie vyžaduje inú priestorovú organizáciu triedy. Na úlohách by sa malo pracovať v skupinách a vypracovanie skupinových zadaní sa môže uskutočniť v rámci rôznej priestorovej organizácie. Preto sú pre žiakov nevyhnutné doplňujúce pokyny učiteľa, ktorý musí starostlivo a zrozumiteľne sformulovať zadanie, preveriť si, či ho žiaci pochopili, určiť časové ohraničenie vypracovania úlohy, poskytnúť im spätnú väzbu a na záver uskutočniť diskusiu (analyzovať žiakmi vypracovanú úlohu a urobiť vyhodnotenie a kompletizáciu).

3.6 Úloha učiteľa ako pozorovateľa pri skupinovom vyučovaní

Veľmi dôležitou úlohou učiteľa pri skupinovom vyučovaní je pozorovanie jednotlivých členov skupiny pri ich zapájaní sa do riešenia zadaných úloh a aktivít. Učiteľ by sa mal sústrediť, napríklad na tieto skutočnosti:

- kto a ako efektívne rozdelil úlohy v skupine,
- ako prijali pridelené úlohy jednotliví členovia skupiny,
- ako efektívne plnili jednotliví členovia skupiny pridelené úlohy,
- kto a ako vhodne prispieval nápadmi k vyriešeniu úlohy,
- kto dokázal rozvíjať nápady iných,
- kto kládol doplňujúce otázky na objasnenie problému,
- kto analyzoval vhodnosť ponúkaných alternatív,
- kto dokázal zovšeobecňovať,
- kto dokázal prísť s netradičným nápadom,
- kto oponoval,
- kto buď stále súhlasil, prípadne nesúhlasil s navrhovaným riešením.

Ak sa učiteľ rozhodne pre skupinové vyučovanie, je vhodné, aby si po vypracovaní obsahu skupinového vyučovania a vypracovania metodického postupu výučby, pripravil hodnotiaci hárok, ktorý mu pomôže analyzovať, či táto vyučovacia metóda je vhodná na príslušný obsah prezentovaného učiva.

Tabuľka č. 1 Ukážka hodnotiaceho hárku na skupinové vyučovanie

KRITÉRIA	SKUTOČNOSŤ, FAKTY na hodine
Cvičenie je štruktúrované tak, aby zabezpečilo priamu väzbu a pozitívny vzájomný vzťah medzi žiakmi	
Dosahuje a kontroluje sa osobná zodpovednosť u každého žiaka	
Rozvíjajú sa návyky spoločenského styku a umenie pracovať v skupine	
Skupinové spracovanie informácií	

Po ukončení skupinového vyučovania je žiaduce, aby aj učiteľ analyzoval svoju úlohu pri výučbe na vhodnom hodnotiacom hárku.

Tabuľka č. 2 Ukážka hodnotiaceho hárku: Analýzy úlohy učiteľa

Prijíma rozhodnutia	
„Zanedbáva“ hodinu	
Kontroluje a zasahuje do debaty, rozhodnutí	
Oceňuje a analyzuje	

4 PROJEKTOVÉ VYUČOVANIE

Projektové vyučovanie je jednou z moderných aktivizujúcich metód výučby, ktoré umožňuje rozvíjať samostatnosť žiaka pri poznávacej činnosti, ako aj využívať medzipredmetové vzťahy. Podľa charakteristiky môžeme projektové vyučovanie zaradiť medzi problémové metódy výučby. Žiaci nadobúdajú vedomosti a poznatky pomocou riešenia vhodných projektov.

Projekt je úloha alebo séria úloh, ktoré majú žiaci plniť buď individuálne alebo v skupinách.

Turek (2005) uvádza, že projektové vyučovanie je také vyučovanie, v ktorom je projektová metóda hlavnou vyučovacou metódou.

Z hľadiska kognitívnych cieľov projektové vyučovanie umožňuje:

- prehľbovať a rozširovať poznanie,
- integrovať poznatky do uceleného systému poznania,
- rozvíjať tvorivé myslenie,
- uvedomovať si význam a zmysel poznávania.

Pomocou projektového vyučovania sa môžu u žiakov rozvíjať napríklad tieto kompetencie:

- samostatne, aktívne a tvorivo pracovať,
- plánovať vlastnú prácu a dokončiť ju,
- niesť zodpovednosť za svoju prácu,
- prekonávať prekážky, ktoré vznikajú pri realizácii projektu,
- vyhľadávať vhodné informácie (knihy, odborné články, encyklopédie, internet, a pod.),
- selektovať a analyzovať informácie,
- vybrať vhodné informácie pre vyriešenie projektu,
- prezentovať svoju vlastnú prácu, vystupovať, správne sa odborne vyjadrovať,
- argumentovať,
- spolupracovať, komunikovať, tolerovať a prijímať iné názory,
- hodnotiť svoju prácu a prácu svojich spolužiakov.

4.1 Príprava projektu

1. Vytvorenie banky tém, ktorá by mala obsahovať adekvátny počet tém s ohľadom na rozsah, napríklad ročného obsahu učiva.
2. Výber témy projektu – tému môže vybrať učiteľ alebo ju môžu navrhovať žiaci a konkrétna téma sa vyberie po spoločnej diskusii.

3. Stanovenie cieľov projektu – žiaci by mali sformulovať ciele projektu, učiteľ ich len usmerňuje pri ich formulácií.
4. Stanovenie úloh, navrhnutie metodického a časového postupu a metód práce projektu.
5. Konzultovanie navrhovaných postupov a metód medzi sebou, s učiteľmi a inými odborníkmi.
6. Tvorba skupín – rozdelenie žiaci do skupín, učiteľ je dôležitým koordinátorom tvorby tímov, ktorý by mal zohľadňovať nielen vedomosti a zručnosti žiakov, ale aj vzájomné sociálne vzťahy v triede.

4.2 Realizácia projektu

1. Opis miesta a stavu situácie – vyplýva z konkrétnej témy projektu, napr. zhodnotenie stavu životného prostredia.
2. Organizácia práce v skupinách – žiaci si rozdelia prácu v skupine a určia si jednotlivé úlohy a funkcie (hovorca skupiny, manažér a pod.), plánovanie vlastnej práce.
3. Zbieranie a spracovanie informácií a materiálu – získavanie, spracovanie informácií z rôznych zdrojov, vyhodnotenie informácií, výber vhodných informácií.
4. Riešenie úloh a čiastkových problémov – žiaci sami navrhujú postup, na základe získaných poznatkov navrhujú alternatívy riešenie jednotlivých úloh a problémov.
5. Vyhodnocovanie jednotlivých alternatív riešení a formulovanie záverov – žiaci zovšeobecňujú získané poznatky, formulujú závery, konfrontujú svoje závery s hypotézami.
6. Príprava vlastnej prezentácie – žiaci si pripravujú prezentáciu svojej práce a dosiahnutých výsledkov, sami si zvolia spôsob prezentácie (poster, prezentácia v PowerPointe, video prezentácia, audio prezentácia, ...).

4.3 Vyhodnotenie projektu

Pred začatím realizácie projektu by mal učiteľ oboznámiť žiakov s presnými pravidlami a kritériami hodnotenia projektu. Po skončení práce na projekte by mala nasledovať:

1. Prezentácia vlastnej práce a získaných výsledkov – prezentácia projektu, obhajoba spôsobu a formy práce, obhajoba záverov a spôsobov riešení problémov.
2. Hodnotenie projektu – spoločné hodnotenie projektu a práce žiakov (odporúča sa, aby projekt hodnotil učiteľ aj žiaci).

4.4 Ukážka štruktúry projektu

Obsahová štruktúra a formálna úprava projektu by mala zohľadňovať požiadavky, ktoré sú uvedené v medzinárodných normách, ktoré sa zaoberajú pravidlami písania a úpravy písomností a bibliografickými odkazmi.

Titulný list

Obsah

Jadro projektu:

- metodický postup spracovania projektu,
- teoretické východiská o spracováanej problematike,
- praktická časť projektu, ktorá obsahuje opis vlastnej práce na projekte, jej súčasťou by mal byť aj opis konečného riešenia úlohy,
- zhodnotenie výsledkov práce.

Záver

Zoznam bibliografických odkazov

Prílohy

Odporúčaný obsah jednotlivých častí projektu

Titulný list:

- škola, na ktorej žiak študuje,
- názov projektu,
- meno, prípadne mená riešiteľov,
- čas (mesiac, prípadne mesiace a školský rok).

Obsah:

- názvy kapitol,
- názvy častí druhej úrovne – podkapitol,
- názvy častí ďalších členení kapitoly.

Úvod:

- stručný opis zvolenej problematiky,
- vymedzenie problému, ktorý sa v projekte rieši,
- formuláciu hlavného cieľa a čiastkových cieľov projektu,
- stručný opis jednotlivých častí projektu,
- stručné uvedenie, odkiaľ riešitelia čerpali informácie na vyriešenie problému.

Metodický postup spracovania projektu:

- stanovenie úloh,
- navrhnutie časového postupu zbierania a spracovania informácií a materiálu, riešenia úloh a čiastkových problémov, konzultovania navrhovaných postupov a metód medzi sebou, s učiteľmi a inými odborníkmi, vyhodnocovania jednotlivých alternatív riešení a formulovania záverov, prípravy vlastnej prezentácie, prezentácie vlastnej práce a získaných výsledkov
- výber metód práce projektu,
- hodnotenie projektu – spoločné hodnotenie projektu a práce žiakov (odporúča sa, aby projekt hodnotil učiteľ aj žiaci).

Teoretické východiská:

- definície základných odborných pojmov a teoretické pracovanie predmetnej problematiky, ktorá musí úzko súvisieť s vlastnou prácou riešiteľov,
- citácie iných autorov, ktorí sa o danej problematike publikovali,
- rozsah teoretickej časti by mal tvoriť 1/3 z celkového rozsahu projektu.

Praktická časť projektu:

- stručné, zrozumiteľné a prehľadne usporiadané výsledky, ku ktorým žiaci dospeli,
- číselné výsledky spracované do tabuliek a grafov, nákresy,
- opis možných alternatív riešenia problému,
- výber najvhodnejšej alternatívy,
- opis konečného riešenia projektu,
- vlastné názory a postrehy,
- odporúčania pre prax.

Zhodnotenie výsledkov práce na projekte:

- analýza dosiahnutých výsledkov,
- zdôraznenie nových odlišných faktov, ktoré sa počas práce na projekte zistili,
- zdôvodnenie objektivity týchto faktov,
- prezentácia názoru autora, resp. autorov na daný problém a jeho riešenie.

Záver:

- konštatovanie, či sa podarilo splniť hlavný cieľ a čiastkové ciele,
- vyzdvihnutie prínosu návrhov,
- vytypovanie skupiny ľudí, ktoré tieto návrhy môžu realizovať v praxi,
- načrtnutie ďalšej perspektívy práce v danej problematike so získanými poznatkami.

Zoznam bibliografických odkazov:

- uvádzanie jednotlivých zdrojov podľa normy, ktoré uvádzajú požiadavky na bibliografické odkazy.

Prílohy:

- grafy, fotografie, obrázky, CD.

Ukážky tém z odborných predmetov

Na projektové vyučovanie v rámci odborných predmetov sú vhodné, napríklad tieto témy:

- Analýza konkrétneho ubytovacieho zariadenia
- Vypracovanie podnikateľského zámeru
- Návrh svadobného účesu
- Vypracovanie projektu rodinného domu
- Príprava slávnostnej recepcie

Zdroj: vlastné spracovanie

5 DIDAKTICKÁ HRA

Didaktická hra je hra, ktorú sme zaradili do edukačného procesu na škole. Každá didaktická hra má mať svoj cieľ a presné pravidlá, ktorými sa riadi. Didaktické hry možno využívať pri vysvetľovaní, overovaní, upevňovaní učiva, ale aj na spestrenie vyučovania a motiváciu detí. Hra musí byť primeraná veku, musí zodpovedať úlohám výchovnej práce a tematickým celkom príslušného učiva. Prostredníctvom herných situácií sa dajú so žiakmi riešiť i zložité úlohy a problémy, lebo hra sa pre nich stáva silným motivačným stimulom, ktorý je schopný zmobilizovať ich kognitívny potenciál, hlavne pri súťaživých hrách (Kalhous a kol., 2002).

Didaktická hra je priamo konštruovaná tak, aby hrovou formou rozvíjala poznávacie funkcie.

Didaktická hra má značný vplyv na:

- a) **kogníciu žiaka.** Vo vyučovacom procese využívame didaktické hry, ktoré rozvíjajú poznávacie funkcie žiakov. Žiak získava zručnosti a spôsobilosti riešiť rozličné problémy, pretože väčšina didaktických hier je založená na riešení problémových situácií,
- b) **motiváciu a aktivitu** žiakov,
- c) **emocionalitu.** Zámerom didaktickej hry je intenzívne citovo stimulovať žiakov. Pre rozvoj emocionalizácie majú osobitný význam súťažné hry. Na jednej strane ide o maximálne nasadenie v prospech jednotlivca alebo celku, na druhej strane je potrebné u žiakov pestovať zmysel pre fair play, vedieť sa ovládať po prehre, mať úctu k tým, ktorí sú lepší, byť tolerantný a slušný k porazeným. Emocionalizácia teda zahŕňa v sebe formovanie prežívania skutočnosti,
- d) **socializáciu žiakov.** Pri didaktickej hre je žiak nútený rešpektovať platné pravidlá hry, čo podporuje jeho socializáciu. Žiak má možnosť zistiť svoje vlastné schopnosti a porovnávať ich so schopnosťami spolužiakov. Pomáha mu to pri sebahodnotení. Vníma svoje prednosti i nedostatky podľa toho, ako je užitočný v tíme. Didaktická hra napomáha žiakovi lepšie spoznať nielen seba, ale aj spolužiakov,
- d) **komunikáciu.** Didaktické hry umožňujú formovať spôsobilosti a schopnosti žiakov vyjadriť určitú myšlienku, vymieňať si vzájomné informácie,
- e) **kreativitu.** Nie každú didaktickú hru je možno považovať za hru podporujúcu tvorivosť, ale väčšina didaktických hier je založená na riešení problémových situácií, ktoré podporujú rozvoj divergentného myslenia. (Kalhous a kol., 2002)

Učenie hrou patrí medzi najatraktívnejšie spôsoby vyučovania aj v súčasnosti. Možno povedať, že je pre svoj relaxačný a zábavno-poučný charakter najlepšou formou aktívneho oddychu a dokonale dopĺňa vyučovací proces. Žiaci sa hrám venujú spontánne. Dobrá hra ich dokáže aktivizovať, dlho udržať ich záujem a prinútiť ich k vyššiemu výkonu. Hry spájajú individuality v celok, ale aj dávajú možnosť vyniknúť, prebúdzať a rozvíjajú sociálne cítenie, učia nezištnej spolupráci.

Zásadou hry je dodržiavať čistotu hry, hrať čestne, naučiť sa prijímať porážky i víťazstva. Kto sa tomu naučí v hre, ľahko to potom dokáže i v živote. Pri hre sa u žiakov prejavujú nielen dobré povahové vlastnosti, ale aj niektoré nežiaduce črty (čestnosť – zákernosť, nezištnosť – sebeckosť, skromnosť – neúmeraná ctižiadostivosť).

Hra sama negatívne vlastnosti nepestuje, len ich niekedy odhaľuje a zvyrazňuje. A tu je vhodná príležitosť pre učiteľa výchovne na žiaka pôsobiť. Musí zasiahnuť tak, aby pozitívne vlastnosti posilňoval a negatívne pomáhal odstrániť. Na to je potrebné, aby učiteľ poznal množstvo hier a vedel ich aj využiť. Pri hrách sa uplatňuje zrak, sluch, postreh, pozornosť, logický úsudok, inteligenciu a pod.

5.1 Charakteristiky jednotlivých typov hier (Kalhous a kol., 2002)

Na výučbu odborných predmetov sú vhodné tzv. interiérové hry:

1. Verbálne hry – ich podstata spočíva v používaní jazykových komunikačných prostriedkov. Rozvíjajú také kľúčové kompetencie ako je, napríklad schopnosť zapamätania, postreh, kombinačné schopnosti, schopnosť správnej reprodukcie, predstavivosť a pozornosť. Z pohľadu rozvoja kľúčových kompetencií sa didaktické verbálne hry delia na:
 - a) pamäťové,
 - b) logické – rozvíjajú perцепčné a intelektové schopnosti,
 - c) abstraktné – umocňujú predstavivosť, kombinačné schopnosti,
 - d) asociačné – precvičujú schopnosť spájania pojmov a faktov na základe spoločnej vlastnosti objektov.
2. Písomné hry – existuje bohatá škála hier tohto typu. Rozvíjajú logické myslenie, perцепčné schopnosti, schopnosť abstrakcie, asociácie a pod. Základom týchto hier je písomná alebo grafická príprava hry.

5.2 Ukážka didaktickej hry

Logická hra: Nájdi ma a zarad' tam, kam patrím

Cieľ: zopakovať si základné pojmy a zatriediť ich do príslušných skupín.

Forma výučby: práca jednotlivca.

Pomôcky: potrebný počet kartičiek s napísanými vetami, ktoré obsahujú jeden alebo viac pojmov z opakovanej problematiky, pracovný list so skupinami majetku.

Možnosť využitia: na opakovacej hodine po ukončení jedného tematického celku. Táto metóda výučby sa dá využiť na rôznych odborných predmetoch v rámci takeého obsahu učiva, kde sa dajú jednotlivé pojmy zatriedovať do skupín.

Postup realizácie metódy:

- Oboznámte žiakov s cieľom logickej hry.
- Každému žiakovi rozdajte kartičky a jednu kópiu pracovného listu.
- Oboznámte žiakov s pravidlami logickej hry: každý žiak nech hľadá na kartičkách jeden druh majetku (alebo viac), nájdený druh majetku nech podčiarkne a zapíše ho do príslušnej skupiny na pracovnom liste.
- Dajte žiakom 20 minút na vypracovanie a oznámte im, že ten, kto nájde všetky druhy majetku a správne ich zaradí, bude ohodnotený klasifikačným stupňom 1.
- Po uplynutí časového limitu vyzvite žiakov, aby vám odovzdali kartičky a pracovné listy so svojim menom a pochváľte ich za ich prácu.
- Oznámte žiakom, že výsledky sa dozvedia na budúcej hodine.

Odtrhol sa jej gombík na kabáte.
Na svoju podnikateľskú činnosť potreboval osobné auto aj dodávku.
Po mesiaci predaja si uvedomil, že vo veľkosklade nakúpil nedostatočné množstvo hygienických vreckoviek.
Na škatuli od topánok chýbal údaj o cene.
Pri prehliadke vozidla sa zistilo, že má nedostatok brzdovej kvapaliny.
Krajčírka mi povedala, že na ušitie letných šiat potrebujem 2,5 m látky.
Marhuľový ovocný sad zaberal plochu 3 ha.
V kancelárii riaditeľa visel na stene obraz známeho maliara.
Výrobná hala bola v dezolátnom stave.
Výmena pneumatík na nákladnom aute bola nevyhnutná.
Na námestí umiestnili novú kovovú sochu.
Z cesty bolo vidieť stádo pasúcich sa oviec.
Na stavbu rodinného domu objednali málo cementu.
V poslednom čase sa hovorí, že slovenské včelstvá vymierajú.
Bočná stena budovy základnej školy bola pomaľovaná grafitmi.
Na farme sa práve krmil krdel' sliepok.
Papierové vrečko od múky bolo roztrhnuté.

Pracovný list

Úloha: priradte nájdené formy majetku k skupine, o ktorej si myslíte, že do nej patria.

Dlhodobý hmotný majetok

Stavby
Samostatné hnutelné veci
Pestovateľské celky trvalých porastov
Základné stádo a ťažné zvieratá
Ostatný dlhodobý hmotný majetok
Pozemky
Umelecké diela, zbierky

Zásoby

Materiál
Suroviny
Pomocné látky
Prevádzkové látky
Náhradné dielce
Obaly

Zásoby vlastnej výroby

Nedokončená výroba
Polotovary
Výrobky
Zvieratá
Tovar

Zdroj: vlastné spracovanie

Kompetencie: pomocou tejto metódy sa u žiakov rozvíjajú, napríklad kompetencie: čítanie s porozumením, logické myslenie, syntetické myslenie, odborné vyjadrovanie.

Hodnotenie a klasifikácia: výsledky žiakov, ku ktorým sa dopracovali pomocou tejto vyučovacej metódy sa dajú ľahko a efektívne vyhodnotiť a následne klasifikovať. Za každé nájdené slovo vo vete, ktoré predstavuje časť majetku, môže učiteľ prideliť bod. Za jeho správne zaradenie do príslušnej skupiny môže učiteľ prideliť tiež bod. Učiteľ si vopred zistí koľko slov je na kartičkách, čo zároveň predstavuje maximálny počet získaných bodov za nájdenie slov. Ten istý počet bodov môže prideliť za správne umiestnenie pojmu do príslušnej skupiny. Následne si pripraví hodnotiace rozpätie, ktoré bude mať päť úrovní. Každý úrovni potom pridelí adekvátny klasifikačný stupeň od 1 po 5.

6 POJMOVÁ MAPA – pojmové mapovanie

Pojmová mapa je diagram (rôzneho tvaru), ktorý vyjadruje podstatné vzťahy medzi pojmi vo forme tvrdení. Pojmová mapa znázorňuje štruktúru, hierarchiu a vzájomné vzťahy medzi pojmami.

Proces vytvárania pojmovej mapy vyžaduje od človeka širokospektrálne vedomosti a je vhodným prostriedkom na rozvoj analytických schopností žiakov.

Učiteľ by si pri hodnotení mal uvedomiť, že žiakmi vytvorená pojmová mapa nie je „správna“ alebo „nesprávna“. Každý žiak môže vytvoriť inú pojmovú mapu, ktorá odráža jeho predošlé vedomosti a učením získané nové poznatky (Petrasová, 2003).

6.1 Druhy pojmových máp

Medzi najznámejšie pojmové mapy patria:

- **pavúčia pojmová mapa** – je organizovaná tak, že hlavná téma alebo zjednocujúci faktor sa nachádza v strede mapy. Podružné témy sú umiestnené radiálne na okrajoch;
- **hierarchická pojmová mapa** – prezentuje informácie v zostupnom alebo vzostupnom poradí podľa významu. Najdôležitejšia informácia je umiestnená v hornej alebo spodnej časti mapy;
- **systémová pojmová mapa** – usporadúva informácie vo formáte podobnom vývojovému diagramu s pridaním vstupov a výstupov.

6.2 Všeobecný metodický postup pri tvorbe pojmových máp (Petrasová, 2003)

Výber vhodného kľúčového pojmu – kľúčový pojem by mal byť taký, ktorý tvorí základ obsahu konkrétneho učiva.

Produkcia pojmov, ktoré súvisia s kľúčovým pojmom.

Zoradenie – podľa vhodných možných kategórií, ktoré vyplývajú z obsahu učiva.

Zhrnutie – združíme pojmy, ktoré sú na rovnakej úrovni abstrakcie a tie, ktoré majú blízke vzájomné vzťahy.

Usporiadanie – rozhodneme sa pre typ pojmovej mapy a vybrané pojmy usporiadame do diagramu.

Prepojenie a jeho charakterizácia – pojmy prepojíme čiarami a nad každý spoj napíšeme stručný opis vyznačenej súvislosti.

6.3 Hodnotenie pojmových máp

Bolo by vhodné, aby učiteľ vedel vytvorené pojmové mapy aj ohodnotiť. Kritéria a bodové ohodnotenie nie sú striktne dané. Učiteľ si môže vytvoriť vlastné hodnotiace kritéria a ku každému z nich priradiť, napríklad bodové ohodnotenie:

- za každý pojem, ktoré súvisí s kľúčovým pojmom priradiť jeden bod,
- za každý nájdený vzťah priradiť dva body,
- za určenie kategórie priradiť 5 bodov,
- za každé slovo, ktoré patrí do príslušnej kategórie priradiť jeden bod.

Využitie pojmových máp vo vyučovaní

Pojmové mapy môžu slúžiť ako prostriedok na získavanie informácií o žiakových vedomostiach z príslušného učiva.

Pojmové mapy môže učiteľ využiť:

- na začiatku školského roka na zistenie vedomostí o príslušnom učive,
- na začiatku hodiny, pri preberaní nového učiva,
- na konci hodiny v rámci zopakovania učiva, aby zistil, čo si žiaci z prebraného učiva zapamätali,
- na opakovacej hodine z konkrétneho tematického celku.

6.4 Výhody pojmového mapovania

- poskytnutie obrazu sledovaného problému vo vizuálnej podobe, ku ktorej (ak žiaci vytvorili pojmovú mapu na papieri) sa dá kedykoľvek vrátiť,
- umožnenie samostatnej práce žiaka,
- priradenie relatívnej dôležitosti každému pojmu, prípadne myšlienke,
- grafické prepojenie medzi pojmi,
- úsporne vyjadrenie rozsiahleho obsahu,
- pomoc pri ľahšom a efektívnejšom zapamätaní obsahu učiva,
- reorganizácia jednotlivých štruktúr vedomosti,
- nazeranie na problém z rôznych strán a uhlov, rôznymi spôsobmi,
- videnie komplexných vzťahov medzi myšlienkami,
- videnie protikladov, paradoxov, medzier vo vlastnej interpretácii,
- kladenie ďalších otázok na podporu bádania a rozvoj kreativity.

6.5 Ukážka pavúčej pojmovej mapy

Ciel: produkovať čo najviac slov, ktoré súvisia s vybraným pojmom. Uvedomiť si, koľko o danom pojme vieme.

Forma výučby: frontálna.

Materiálne zabezpečenie: tabuľa, krieda, fixky.

Postup realizácie metódy:

- Na tabuľu napíšte slovo veľkými písmenami, ktoré ste vybrali a ktoré súvisí s preberaným učivom.
- Vyzvite žiakov, aby v priebehu 5 minút vyprodukovali čo najviac slov, ktoré im napadnú v súvislosti s napísaným pojmom.
- Každé slovo, ktoré vyslovili žiaci, zapíšte na tabuľu okolo základného pojmu.
- Po uplynutí stanoveného časového limitu vyzvite žiakov, aby jednotlivé slová a slovné spojenia spojili šípkami so základným pojmom a súčasne zdôvodnili, prečo tieto slová súvisia so základným pojmom.

Obrázok č. 1 Pavúčia pojmová mapa

Zdroj: vlastné spracovanie

- Postupne vyberajte jednotlivé napísané slová a pýtajte sa žiakov, ako tieto slová súvisia s hlavným pojmom. Napríklad: sadenice a drevo, fujara a drevo, lykožrút a drevo.
- Motivujte žiakov zdôraznením toho, koľko o vybranej problematike už vedia.

Takáto pojmová mapa sa dá využiť v úvodnej časti vyučovacej jednotky v rámci motivácie pri začatí nového tematického celku.

V prípade, že sa obsah učiva z príslušného tematického celku odučil, môžete pojmovú mapu využiť na opakovacej hodine a pokračovať v úlohách.

Napríklad:

1. Povedzte žiakom, aby sa v priebehu 3 minút pozerali na jednotlivé slová a zvažovali ich význam, prípadne účel.
2. Po 3 minútach ich vyzvite, aby tipovali, koľko a do koľkých skupín (kategórií) sa jednotlivé slová dajú zaradiť. Vyzvite ich, aby jednotlivé kategórie vhodne pomenovali.
3. Názvy jednotlivých kategórií napíšte na tabuľu a vyzvite žiakov, aby konkrétne slová alebo slovné spojenia zaradili do vhodnej kategórie. Vybraté slovo zapíšte do navrhnutej skupiny. Upozornite žiakov, že niektoré slová sa možno budú dať zaradiť do viacerých skupín.

V ukážke by mohlo ísť, napríklad o tieto skupiny:

Výrobky z dreva: detská stolička, skriňa, rebrík, hojdačka, stôl, palivo, palica, prak, ceruza, náramok, strecha, euro okno, papier, fujara, peniaze.

Ochrana dreva: lykožrút, ďateľ, krádež, moridlo, čalúnenie, peniaze.

Strom: bukvice, sadenice, korene, letokruhy, práchnivenie, les, voda.

Nástroje na obrábanie dreva: dláto, hoblík, sekera, píla, peniaze.

Povolanie: rezbár, stolár, peniaze.

Ťažba dreva: ťažba, píla, sekera, traktor, rúbanisko, kôň, piliny, peniaze.

Úžitok: oheň, teplo, palivo, ceruza, papier, rebrík,

4. Po zaradení všetkých slov, oznámte žiakom, či jednotlivé slová a slovné spojenia boli správne zaradené. Zároveň s nimi diskutujte.

Kompetencie: konkrétnou pojmovou mapou sa u žiakov môžu rozvíjať kompetencie: odborné vyjadrovanie, logické myslenie, tvorivé schopnosti, flexibilita, kategorizovanie, analytické schopnosti, zdôvodňovanie, vyslovovanie vlastného názoru, rešpektovanie názorov iných.

Zdroj: vlastné spracovanie

7 INÉ AKTIVIZUJÚCE VYUČOVACIE METÓDY

7.1 Prípadová štúdia

Podstata metódy spočíva v tom, že žiaci dostanú opis určitej situácie alebo prípadu z niektorej časti preberaného učiva. Opis situácie nemá obsahovať žiaden komentár učiteľa, aby si žiaci mohli utvoriť vlastný názor. Za opisom sú sformulované vhodné úlohy, ktoré majú žiaci vyriešiť. Po oboznámení sa s prípadom učiteľ určí krátky časový limit, v ktorom môžu žiaci klásť doplňujúce otázky, ale iba také, ktoré sa bezprostredne dotýkajú prípadu. Po vyčerpaní otázok nasleduje etapa spoločného hľadania optimálneho riešenia, čiže vyriešenie problému, ktoré musí vychádzať z opisu situácie alebo prípadu a z doplňujúcich otázok. Na záver sa prijme optimálne riešenie (Turek, 2005).

Rola učiteľa pri prípadovej štúdii: manažér diskusie.

Forma výučby: práca v dvojčlenných skupinách.

Možnosti využitia: v expozičnej fáze vyučovacej jednotky na vyriešenie konkrétneho problému, alebo na opakovacej hodine. Prípadové štúdie s vhodným obsahom sa dajú využiť v každom odbornom predmete.

Hodnotenie: hodnotia sa najmä presvedčivé, dobré premyslené a tvorivé doplňujúce otázky a odpovede žiakov. Nie je podstatné hľadanie jedinej správnej odpovede (tá vo väčšine prípadových štúdií ani neexistuje). Dôležitejšie je vedieť reagovať primerane situácii a obhajovať svoj názor.

Požiadavky na dobrú prípadovú štúdiu (Turek, 2005)

- Dobrá prípadová štúdia je vyrozprávanie nejakého príbehu – obsahuje zaujímavú zápletku, ktorá apeluje na skúsenosti a zážitky žiakov.
- Dobrá prípadová štúdia je zaujímavá, mala by vychádzať z reálneho života a mala by byť dramatická.
- Dobrá prípadová štúdia opisuje prípad, ktorý sa stal v posledných piatich rokoch – mala by byť súčasná, aby bola motivujúcejšia.
- Dobrá prípadová štúdia umožňuje empatiu s hlavnými postavami príbehu.
- Dobrá prípadová štúdia obsahuje aj priamu reč, ktorá uľahčuje pochopenie a empatiu žiakov. Priama reč prípad oživuje, stáva sa realistickejšia a dramatickejšia.
- Dobrá prípadová štúdia je pre žiakov relevantná – prípad by mal obsahovať situácie, ktoré žiaci poznajú alebo s ktorými sa stretnú a budú pre nich dôležité.
- Dobrá prípadová štúdia má mať jasné edukačné ciele. Učiteľ by mal vedieť odpovedať hlasne, presne a správne na otázky typu: Prečo použijem túto prípadovú štúdiu? Čo ňou chcem dosiahnuť u žiakov? Je táto prípadová štúdia pre všetkých primeraná? Nemožno použiť namiesto tejto prípadovej štúdie inú, vhodnejšiu vyučovaciu metódu?

- Dobrá prípadová štúdia provokuje konflikt – obsahuje kontroverzné názory, umožňuje žiakom súhlasiť alebo nesúhlasiť s inými názormi.
- Dobrá prípadová štúdia vyžaduje rozhodovanie žiakov.
- Dobrá prípadová štúdia umožňuje zovšeobecnenie.
- Dobrá prípadová štúdia je krátka (max. 2 strany, dĺžka realizácie nie viac ako 20 minút), avšak opis prípadu by mal byť dostatočne dlhý na prezentovanie všetkých dôležitých informácií, ale nemal by vyvolávať nepozornosť a nudu.

Pomocou prípadových štúdií sa u žiakov rozvíjajú, napríklad kľúčové kompetencie: čítanie s porozumením, schopnosť analyzovať, schopnosť riešiť problémy, schopnosť zovšeobecňovať, schopnosť prijať rozhodnutie, schopnosť jasne a logicky prezentovať dosiahnuté výsledky, schopnosť komunikovať s učiteľom a spolužiakmi, schopnosť oponovať.

7.1.1 Ukážka prípadovej štúdie

Prípadová štúdia: Zamestnanie verzus podnikanie

Cieľ: zopakovať si výhody a nevýhody zamestnania a podnikania. Na základe analýzy výhod a nevýhod prijať rozhodnutie.

Forma výučby: práca vo dvojiciach.

Možnosti využitia: na opakovacej hodine po skončení príslušného tematického celku.

Časový limit: 15 min.

Pán Branislav Lauko je absolventom SOU strojníckeho. Po získaní výučného listu pokračoval v dvojročnom nadstavbovom štúdiu, ktoré úspešne ukončil maturitnou skúškou. Tento rok oslávi 35-ročné životné jubileum. Už 16-ty rok pracuje v stredne veľkej firme na výrobu valivých ložísk, ktoré vyváža aj do zahraničia. Je to prosperujúca firma, ktorá má dobré vyhliadky aj do budúcnosti. Pán Lauko pracuje pri páse na výrobu valivých ložísk. Obsluhuje poloautomatický stroj. Je to práca jednoduchá, jednotvárna, nevyžaduje od neho samostatný ani tvorivý prístup. Pracuje v dvojzmennej prevádzke – jeden týždeň dopoludnia, druhý týždeň popoludní. Jeho denný pracovný čas predstavuje 7,5 hodín. Počas tohto času má nárok na pol hodinovú prestávku a jedno teplé jedlo, na ktoré mu prispieva aj zamestnávateľ. V prípade, že má firma veľa objednávok, rád si privyrobí a pracuje aj v sobotu, prípadne v nedeľu. Ešte sa nestalo, aby zarobenú mzdu nedostal v stanovenom termíne a plnej výške. Aj keď jeho zárobok činí 90 % priemernej mzdy v národnom hospodárstve, stačí na pokrytie životných nákladov jeho rodiny. Zamestnávateľ za neho odvádza všetky povinné odvody do jednotlivých poisťovní. Okrem zákonom stanovenej dĺžky dovolenky, majú zamestnanci firmy nárok na ďalších 5 dní, ktoré sú zakotvené v kolektívnej zmluve. Pán Lauko pravidelne so svojou rodinou trávi v lete dovolenku pri mori, na ktorú mu zamestnávateľ prispieva zo sociálneho fondu vo výške 35 € na každého člena rodiny. Minulý mesiac mal chrípku. Sociálna poisťovňa a zamestnávateľ mu vyplatili alikvotnú časť mzdy

za čas spôsobený práceneschopnosťou. Po previerke, ktorú vykonal Inšpektorát práce, zamestnanci firmy pravidelne (na základe vnútorného predpisu) dostávajú osobné ochranné pracovné prostriedky: ochranný odev, ochrannú obuv a tlmiče hluku. Raz za tri roky mu zamestnávateľ prepláca preventívnu lekársku prehliadku.

Nedávno sa sťažoval manželke: „Práca, ktorú vykonávam je jednotvárna a nezáživná, začína ma už unavovať. Rozmýšľam, či by som nepotreboval zmenu. Uvedomujem si, že šesťnásť rokov státia pri stroji a opakovania tých istých úkonov ma doteraz nenútilo ani nebude nútiť na sebe pracovať, zdokonaľovať svoje schopnosti a zručnosti. Čo ty na to?“

Manželka: „Neviem, či je to dobrý nápad. Uvedom si, že máš pravidelný mesačný príjem a rodinu, ktorá ho potrebuje. Dobre si zváž, či sa to finančne oplatí a či na to nedoplatí rodina. Čo ak budeš mať nemej voľného času na deti?“

Lauko: „Samozrejme, že pri svojich úvahách myslím hlavne na teba a deti.“

Pán Lauko si začal hľadať iné možnosti, kde by uplatnil svoje vzdelanie, schopnosti, zručností a skúsenosti. Nedávno ho navštívil kamarát, ktorý býva v Bratislave a pracuje ako opravár. *Kamarát* sa mu postážoval: „Ani by si neveril, aké je ťažké zohnať drobné, atypické strojárske výrobky. Veľké podniky sa špecializujú len na typické výrobky. Ideálne by bolo, aby sa našiel drobný podnikateľ, ktorý by takéto výrobky vyrábal.“

Lauko: „A myslíš si, že by mal dostatočný odbyť?“ *Kamarát:* „Určite, poznám zopár kolegov, ktorí majú ten istý problém“. A to pánu Laukovi vniklo myšlienku. Prečo si neotvoriť malú dielničku na výrobu takýchto výrobkov? Uvedomil si, že jeho podnikanie nebude ani bezproblémové, ani ľahké. Má síce pri rodinnom dome malú dielňu, ktorú by mohol využiť na výrobu spomínaného sortimentu, ale chýbajú mu najmodernejšie stroje a náradie. Určite bude potrebovať nejaký vstupný kapitál, ktorý by mohol získať prostredníctvom bankového úveru. Uvažoval, či by mu banka mohla poskytnúť úver. Ako záruku môže poskytnúť svoj rodinný dom. V novinách čítal, že aj takéto podnikanie v malom ovplyvňuje tri základné istoty podnikateľa: zdravie, zázemie, ktoré predstavuje v jeho prípade rodina a uspokojenie z práce. Zdravý je, s manželkou si rozumie, deti, syn a dve dcéry, síce už prichádzajú do puberty, ale sú zvládnuteľné. S manželkou sa ich snažia vychovávať s láskou a porozumením. Podnikaním si chce naplniť tretiu životnú istotu, a to je uspokojenie z práce. Tiež čítal o podnikateľskom pravidle 80/20. Uvedomuje si, že možno 2-3 roky bude mať viac výdavkov a bude musieť vynaložiť viac námahy, aby jeho podnikanie prosperovalo. Dúfa, že manželka nestratí zamestnanie a v prípade, že by naozaj získal len tých 20 %, na zabezpečenie rodiny postačí manželkin a jeho skromný príjem. Ale potom? Jeho silná vôľa, viera vo vlastné schopnosti dosiahnuť cieľ ako aj túžba po vlastnom podnikaní a finančnej slobode, ho určite budú pobádať vpred. Bude si môcť dovoliť kúpiť nové auto a deťom finančne zabezpečiť budúcnosť. Možno časom prijme aj nejakého pomocníka, alebo dvoch a on sa bude venovať už len získavaniu zákaziek a riadeniu celého podnikania. Bude pánom svojho času. Aby sa nedostal do problémov, bude dôsledne dodržiavať všetky zákony a hlavne uplatňovať ich v praxi. Bude odvádzať daň štátu a odvody do poisťovní nielen za seba, ale aj za svojich zamestnancov.

Podnikanie sa stane jeho životným štýlom.

Úlohy:

1. Prečítajte si prípadovú štúdiu.
2. Na základe prečítaného analyzujte výhody a nevýhody zamestnaneckého pomeru a výhody a nevýhody podnikania.
3. Povedzte, čo by ste poradili pánu Laukovi? Má zostať pracovať vo firme, alebo začať podnikáť?
4. Svoj výber zdôvodnite.

Zdroj: vlastné spracovanie

7.2 Vyučovacia metóda *Riešenie problémovej situácie*

Vyučovací predmet: diagnostika a opravy automobilov.

Téma: Vyvažovanie kolies

Cieľ: analyzovať problémy na vozidle a navrhnúť vhodný postup na ich odstránenie.

Formy výučby: práca vo dvojiciach.

Možnosti využitia: túto metódu je vhodné zaradiť na konci tematického celku na opakovacej hodine a je aplikovateľná v každom odbornom predmete.

Problém: nevyváženosť kolies.

Vodič počas jazdy zistil, že má problémy s vedením vozidla. Pri jazde sa prejavila chyba disku kolesa a jazda nebola plynulá. Navštívil najbližší autoservis, aby mu poruchu na vozidle odstránili. Automechanik zistil, že okrem poškodeného disku kolesa, sú na vozidle aj nadmerne opotrebované pneumatiky, ložiská a závesy kolies.

Úlohy:

1. Nájdite hlavný problém na vozidle.
2. Analyzujte, aké problémy môžu nastať pri jazde, ak sa nevymenia opotrebované pneumatiky za nové.
3. Navrhните, vhodný postup odstránenia zistených problémov na vozidle.

Postup realizácie:

- Oboznámte žiakov s cieľom aktivity a rozdeľte ich do dvojíc.
- Každé dvojici rozdajte papiere, na ktorých bude opis tej istej problémovej úlohy.
- Označte žiakom, že majú 10 minút na vyriešenie problému.
- Po uplynutí časového limitu, vyzvite aspoň 3 dobrovoľníkov, aby slovné prezentovali výsledky svojej práce.
- Po ukončení slovných prezentácií vyzvite ostatných žiakov, aby doplnili prezentované riešenia, alebo s nimi eventuálne súhlasili.

Pomocou tejto vyučovacej metódy sa u žiakov rozvíjajú, napríklad kompetencie: čítanie s porozumením, schopnosť odborne sa vyjadrovať, písanie, formulácia viet, schopnosť riešiť problémy, schopnosť

pracovať vo dvojici, komunikatívnosť, schopnosť prezentovať dosiahnuté výsledky, schopnosť oponovať, schopnosť analyzovať, schopnosť syntetizovať.

Hodnotenie a klasifikácia: Za správne vyriešenie problému môže učiteľ každému žiakovi z dvojice prideliť klasifikačný stupeň 1.

Zdroj: vlastné spracovanie

7.2.1 Vyučovacia metóda Riešenie problémovej úlohy

Cieľ: navrhnuť vhodný nástroj na strihanie podložky.

Forma výučby: práca jednotlivca.

Pomôcky: pracovný list, pero.

Možnosti využitia: na opakovacej hodine po skončení príslušného tematického celku.

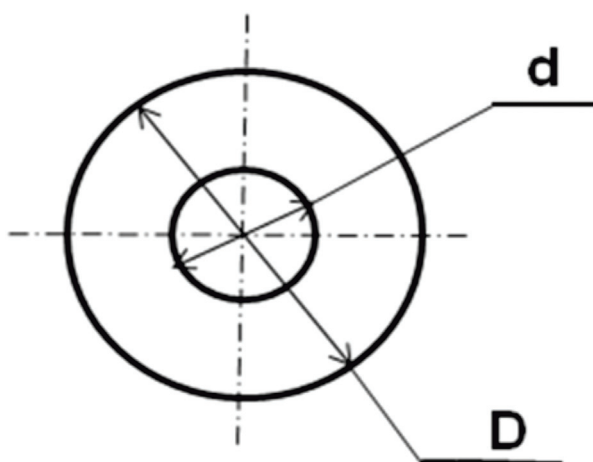
Kompetencie: čítanie s porozumením, odborné vyjadrovanie, riešenie problémov, rozvoj logického a tvorivého myslenia, čítanie technických výkresov, presnosť.

Postup realizácie:

- Oboznámte žiakov s cieľom aktivity.
- Každému žiakovi rozdajte vopred pripravený pracovný list.
- Na vypracovanie úlohy stanovte 10 minútový časový limit.
- Po uplynutí časového limitu pozbierajte vypracované pracovné listy a oznámte žiakom, že výsledky sa dozvedia na budúcej vyučovacej hodine.

Pracovný list

Úloha: Navrhните strihací nástroj na strihanie podložky podľa obrázka a svoj návrh zdôvodnite.

Zdroj: vlastné spracovanie

Hodnotenie a klasifikácia: za správne navrhnutý strihací nástroj pridelí napríklad 5 bodov, za logické zdôvodnenie jeho výberu pridelí 5 bodov. Žiak, ktorý získal 10 bodov, bude ohodnotený klasifikačným stupňom 1. Za stratu dvoch bodov sa pridelí 2, za stratu 4 bodov 3 atď.

7.3 Hranie rolí

Hranie rolí patrí medzi inscenačné vyučovacie metódy. Podstata tejto vyučovacej metódy spočíva v simulácii stanovených situácií a riešenie sa realizuje pomocou hrania rolí žiakmi. Téma inscenácie vyžaduje pochopenie podstaty jednotlivými aktérmi, dostatočný priestor na tvorivé rozvíjanie ich individuálnych stratégií a dostatočne silnú osobnú motiváciu (Kalhous a kol., 2002).

Cieľ: zopakovať si hravou formou učivo preberané počas školského roka na ekonomických predmetoch.

Vyučovacia metóda: hranie rolí.

Túto vyučovaciu metódu je vhodné využiť buď na konci školského roka na zopakovanie učiva, alebo na konci tematického celku na zopakovanie učiva. Kedy túto metóda využijeme, závisí od jej obsahovej komplexnosti. V uvádzanom príklade sa obsah skladá z učiva viacerých odborných ekonomických predmetov, preto je vhodné využiť metódu na konci školského roka. Vyučovacia metóda s primeraným obsahom je aplikovateľná v každom odbornom predmete.

7.3.1 Ukážka vyučovacej metódy Hranie rolí

Prepúšťanie zamestnancov v dôsledku racionalizácie výroby

Účinkujúci

Za zamestnávateľov:

Generálny riaditeľ

Výrobný riaditeľ

Personálny riaditeľ

Sekretárka generálneho riaditeľa

Za odborárov:

Hlavný vyjednávač

Odborár č. 1

Odborár č. 2

Miesto stretnutia: kancelária generálneho riaditeľa

Klopanie na dvere

Generálny riaditeľ: Vstúpte!

Do kancelárie vstupujú odborári.

Odborári: Dobrý deň!

Generálny riaditeľ: Vitajte a nech sa páči, sadnite si.

Odborári: Ďakujeme.

Navzájom si podajú ruky na privítanie a odborári si sadajú.

Generálny riaditeľ: Môžem vám ponúknuť kávu alebo čaj?

Hlavný vyjednávač: Ja by som si dal presso kávu. Ďakujem.

Odborár č. 1: Ja, zelený čaj.

Odborár č. 2: Ja, presso kávu.

Generálny riaditeľ zvoní na sekretárku, po pol minúte vstupuje sekretárka.

Generálny riaditeľ: Prosím vás, pani Milka, urobte nám 5-krát presso kávu a raz zelený čaj. Predpokladám kolegovia, že tiež máte chuť na kávu.

Kolegovia prikyvujú, že áno. Sekretárka odchádza.

Generálny riaditeľ: Vážení odborári! Pred dvoma dňami sme zverejnili, že v dôsledku racionalizácie výroby budeme nútení prepúšťať asi 40 % zamestnancov. Požiadali ste nás, aby sme pred samotným aktom prepúšťania spoločne rokovali o zmiernení následkov prepúšťania. Bližšie informácie o presných počtoch prepúšťaných a dôvodoch prepúšťania vám budú prezentovať moji kolegovia. Nech sa páči, pán výrobný riaditeľ!

Výrobný riaditeľ: Ďakujem za slovo, pán generálny. Vážení odborári, ste tiež zamestnancami nášho podniku a podrobne poznáte situáciu na našom výrobnom úseku. Viete, že náš strojový park je veľmi zastaraný, jednotlivé stroje sú už dávno morálne a fyzicky opotrebované a neefektívne. Jeden stroj musia obsluhovať až traja výrobní pracovníci. Je preto nevyhnutné, aby sme strojový park modernizovali, a tým zvýšili produkciu našich výrobkov.

Odborár č. 1: Prepáčte, pán výrobný riaditeľ, pracujem vo výrobnej hale a podľa môjho názoru by nám tie stroje mohli slúžiť ešte minimálne dva roky.

Výrobný riaditeľ: Relatívne áno, ale len minulý mesiac sme zaznamenali poruchy na troch strojoch, čím vznikli prestoje a zvýšili sa nám náklady. A takéto poruchy sa budú vyskytovať čoraz častejšie.

Ozve sa zaklopanie na dvere.

Generálny riaditeľ: Vstúpte!

Do miestnosti vstupuje sekretárka.

Sekretárka: Prepáčte, kto si prosil čaj?

Odborár č. 1: Ja, ďakujem.

Sekretárka porozdáva čaj, kávu a odchádza. Ozve sa cinkanie lyžičiek.

Výrobný riaditeľ: Ak dovolíte, budem pokračovať. Naším plánom je predať všetky staré stroje v počte 20 a namiesto nich nakúpiť 10 nových strojov, ktorých výrobná kapacita je 100 % vyššia, ako pri starých strojoch. A navyše, na obsluhu jedného stroja už nebudeme potrebovať troch výrobných pracovníkov, ale jedného.

Hlavný vyjednávač: A máte na to dostatok finančných prostriedkov? Dúfam, že nechcete krátiť ročné odmeny, aby ste mohli financovať nákup nových strojov?

Generálny riaditeľ: Prepáčte kolega, ale táto záležitosť nie je predmetom jednania. Ale odpoviem Vám. Áno, máme. A navyše finančné prostriedky získame aj predajom starých strojov. A plánujeme odpredať aj jednu výrobnú halu, lebo bude zbytočná, keďže nám do jednej výrobnej haly vojde 10 strojov. Takže zamestnancov určite zaslúžené odmeny krátiť nebudeme. A teraz už dám slovo personálnemu riaditeľovi.

Personálny riaditeľ: Ďakujem. Takže v súčasnosti zamestnávame 60 výrobných pracovníkov. Po spustení výroby na nových strojov už budeme potrebovať len desiatich. Čiže plánujeme prepustiť 50 výrobných pracovníkov.

Odborár č. 2: *Spontánne* Preboha? A čo budú tí ľudia robiť? Veď sa nebudú mať kde zamestnať. Veď v našom regióne je najvyššia miera nezamestnanosti.

Hlavný vyjednávač: Prepáčte, mohli by ste nás oboznámiť so štruktúrou prepúšťaných?

Personálny riaditeľ: Samozrejme, nech sa páči, rozdám vám dokumenty, v ktorých je štruktúra prepúšťaných zamestnancov. Vstane a rozdáva dokumenty a zároveň vysvetľuje: Takže plánujeme prepustiť 35 mužov a 15 žien – 3 muži môžu odísť do predčasného starobného dôchodku, 12 mužov je vo veku od 50 do 58 rokov a 15 mužov je vo veku od 25 do 30 rokov, 10 žien je vo veku od 50 do 58 rokov a 5 žien vo veku do 30 rokov.

Odborár č. 2: Uvedomujete si, že muži aj ženy vo veku od 50 do 58 rokov nemajú praktický žiadnu šancu sa zamestnať? Všade chcú len mladých, čo ste potvrdili aj vy.

Hlavný vyjednávač: Súhlasím s kolegom. Mohli by ste nás oboznámiť, na základe akých kritérií ste vyberali tých, čo chcete prepustiť? Uvedomujete si, že medzi prepúšťanými sú sa aj matky a muži, ktorí sú hlavní živitelia rodín?

Výrobný riaditeľ: Výber sme robili na základe týchto kritérií: podávaný výkon, pracovná disciplína, ochota vzdelávať sa,

Odborár č. 1: Prepáčte, že vám skáčem do reči, ale nechápem, prečo medzi prepúšťanými je pán Malík a nie pán Medveď, ktorý sústavne porušuje pracovnú disciplínu. Prichádza neskoro do práce a niekedy aj pod vplyvom alkoholu. Ale je známe, že je to vaša rodina. A pán Malík je vzorný pracovník.

Generálny riaditeľ: Prepáčte, ale nezišli sme sa tu preto, aby sme sa navzájom osočovali. Predpokladali sme, že prídete na rokovanie s konkrétnym konštruktívnym návrhom, ako vyriešiť prepúšťanie.

Hlavný vyjednávač: My by sme nemali súhlasiť so žiadnym prepúšťaním a vyhlásiť štrajk. Ale keďže poznáme situáciu so strojmi a tiež si myslíme, že inovácia strojového parku je nevyhnutná, navrhujeme:

1. prepustiť mladých zamestnancov v počte 30, ktorí majú väčšie šance sa zamestnať,
2. prepustiť 5 zamestnancov, ktorí majú možnosť odísť do predčasného starobného dôchodku,
3. ostatných preškoliť na obsluhu nových strojov a začať dvojomennú prevádzku.

Výrobný riaditeľ: V súčasnosti nepotrebujeme zvyšovať našu produkciu, pretože nemáme dostatok zákaziek, a preto nemôžeme spustiť ani dvojomennú prevádzku. A navyše, starší zamestnanci sa odmietli dať preškoliť. Rekvalifikovať sa boli ochotní mladí pracovníci.

Hlavný vyjednávač: Ste si vedomí, že sme nútení nesúhlasiť s takouto alternatívou a budeme musieť pristúpiť k nátlakovým akciám?

Úlohy:

1. Analyzujte vzniknutú situáciu z pohľadu zamestnávateľov a z pohľadu odborárov.
2. Posúďte, či zamestnávatelia predložili adekvátne dôvody na prepúšťanie.
3. Posúďte, či odborári dôsledne hájili záujmy zamestnancov a či prišli s akceptovateľným konštruktívnym návrhom na zmiernenie dôsledkov prepúšťania.
4. Navrhните, ako by ste vyriešili vzniknutú situáciu.
5. Posúďte, či opísaná situácia bola dostatočne dramatická a či sa jednotliví herci zhostili svojej úlohy.

Zdroj: vlastné spracovanie

Postup realizácie dramatizácie:

- Oboznámte žiakov s cieľom aktivity.
- Vyzvite žiakov, aby sa dobrovoľne prihlásili na hranie rolí.
- Každému aktérovi dajte po jednom exempláre scenára.
- Aktérom nechajte 5 minút, aby si scenár prečítali a pripravili učebňu na hranie rolí.
- Po počiatočných prípravách nechajte žiakov zahrať ich roly. Ostatných žiakov vyzvite, aby pozorne počúvali a sledovali dianie v učebni a zároveň im rozdajte úlohy, ktoré súvisia s predmetom dramatizácie.
- Po skončení aktivity nechajte žiakom 5 minút na vypracovanie jednotlivých úloh vo dvojiciach.
- Po uplynutí stanoveného časového limitu vyzvite aspoň troch dobrovoľníkov, aby prezentovali svoje riešenie úloh.
- Po prezentácii otvorte diskusiu o téme a o prezentovaných výsledkoch.

Pomocou tejto metódy sa u žiakov rozvíjajú, napríklad tieto kompetencie: čítanie s porozumením, schopnosť hrať rolu, schopnosť odborne sa vyjadrovať, písanie, formulácia viet, schopnosť riešiť problémy, schopnosť pracovať vo dvojici, komunikatívnosť, schopnosť prezentovať dosiahnuté výsledky, schopnosť oponovať, schopnosť analyzovať, schopnosť syntetizovať.

Hodnotenie a klasifikácia: priebeh vyučovacej metódy a jej obsah je vhodné dať vyhodnotiť žiakom. Neodporúčame výsledky, ktoré sa dosiahli pomocou tejto metódy, klasifikovať.

7.4 Metóda výučby *Nájdí niekoho kto*

Metóda **Nájdí niekoho kto** (Silberman, 1997) je vhodná na zistenie, čo o konkrétnej problematike, ktorá sa na vyučovacej hodine bude preberať, žiaci vedia. Pre učiteľa ide o dôležité informácie, aby vedel, na ktorý obsah učiva klásť väčší dôraz. Žiaci si pomocou tejto metódy uvedomia, aký rozsah vedomostí o danej problematike majú.

Cieľ: nájsť niekoho, kto sa už s danou problematikou stretol alebo má o nej nejaké vedomosti.

Možnosti využitia: v úvodnej časti vyučovacej jednotky pri preberaní nového učiva. Metóda je aplikovateľná na každom odbornom predmete.

Kompetencie: pomocou tejto metódy sa u žiakov rozvíjajú napríklad tieto kompetencie: čítanie s porozumením, schopnosť klásť otázky, komunikácia medzi spolužiakmi, prezentácia získaných informácií, schopnosť odborne sa vyjadrovať.

Postup:

- Vopred si pripravte kartičky, na ktorých bude niekoľko otázok (napríklad 5 – 10) z plánovaného preberaného obsahu učiva. Pripravte si toľko kartičiek, koľko žiakov je v triede.
- Každému žiakovi rozdajte po jednej kartičke.
- Vyzvite žiakov, aby v priebehu 5 minút našli medzi spolužiakmi takých, ktorí vedia kladne odpovedať na niektorú z otázok. Ak máte v triede veľa žiakov, rozdeľte ich na skupiny, napríklad podľa radu lavíc, aby v triede pri hľadaní odpovedí nenastal veľký chaos. Napríklad žiaci z radu pri okne by hľadali odpovede len u spolužiakov z tohto radu.
- Po 5-tich minútach vyzvite aspoň 3 žiakov, aby postupne prezentovali, či našli niekoho, kto vedel odpovedať na niektorú otázku, prípadne všetky.
- Aktivitu ukončíte krátkym oznámením, že o tejto problematike sa bude učiť na hodine, resp. v rámci tematického celku alebo počas školského roka.

7.4.1 Ukážka metódy z marketingu cestovného ruchu

NÁJDI NIEKOHO KTO:

- cez prázdniny pracuje ako sprievodca,
- pracuje v cestovnej kancelárii,
- bol na dovolenke v Egypte,
- reklamoval poskytnuté služby v rámci dovolenky,
- bol počas dovolenky ubytovaný v kempe,
- využil služby cestovnej kancelárie FIFO,
- môže odporučiť pobyt na Slovensku v rámci agroturistiky,
- bol maximálne spokojný s dovolenkou pri mori,
- sa venuje adrenalínovým športom.

Zdroj: vlastné spracovanie

7.5 Motivačná výzva

Túto časovo nenáročnú metódu je vhodné využiť v úvode vyučovacej jednotky, na motivovanie a aktivizovanie žiakov. Obsah motivačnej výzvy by mal korešpondovať s preberaným obsahom učiva vyučovacej jednotky. Dá sa aplikovať v každom odbornom predmete.

Pomocou tejto metódy sa u žiakov rozvíjajú kompetencie: tvorivosť, schopnosť správne sa vyjadrovať, počúvanie s porozumením, logické myslenie, pohotovosť.

Cieľ: nachádzať obvyklé alebo netradičné riešenia.

Forma výučby: frontálna.

Príklady: povedzte, ako uvediete auto do pohybu (téma: Štartovanie automobilu). Nakreslite na papier, ako si predstavujete rovnováhu (téma: Trhová rovnováha).

7.6 Vyučovacia metóda INSERT

Metóda **INSERT** – interaktívny záznamový systém na efektívne čítanie a myslenie (Interactive Notting System for Effective Reading and Thinking – Interaktívny poznámkový systém na efektívne čítanie a myslenie)

Cieľ: získať nové poznatky o určitej problematike.

Forma výučby: práca jednotlivca.

Možnosti využitia: pri preberaní nového učiva v úvodnej časti vyučovacej jednotky. Metóda INSERT sa dá aplikovať v každom odbornom predmete.

Pomocou tejto metódy sa u žiakov rozvíjajú kompetencie (Petrasová, 2003):

- čítanie s porozumením,
- analýza a triedenie informácií,
- selektovanie informácií na dôležité a menej dôležité,
- priradzovanie nových informácií k starým,
- výber a zapamätanie si podstatných pojmov a kľúčových slov,
- analýza a syntéza nových poznatkov.

Vyučovaciu metódu je možné použiť v expozičnej fáze vyučovacej jednotky na osvojovanie rozširujúceho nového učiva.

Postup:

- Pripravte pre žiakov vhodný učebný text.
- Oboznámte žiakov s pravidlami realizácie vyučovacej metódy INSERT.
- Rozdajte žiakom učebný text a stanovte dostatočný časový limit na jeho prečítanie a posúdenie (časový limit bude závislý od rozsahu textu).

- Nechajte žiakov počas vami určeného časového limitu čítať text a ceruzou doň značiť, napríklad tieto značky:
 ✓ toto som vedel/la
 + toto je pre mňa nová informácia
 ! veľmi dôležité, stojí za to, aby som to pochopil
 – myslel/la som, že je to inak
 ? tomuto nerozumiem
- Označte žiakom, aby o prečítaní a označení textu zapísali zoznam informácií podľa jednotlivých značiek do vopred pripravenej tabuľky:

Tabuľka č. 3 Zoznam zistených skutočností

toto som vedel/a ✓	myslel/a som, že je to inak –	toto je pre mňa nová informácia +	tomuto nerozumiem ?	veľmi dôležité !

- Otvorte diskusiu, v ktorej žiaci budú prezentovať svoje myšlienky o tom, čo sa z textu dozvedeli.

Hodnotenie a klasifikácia: po ukončení aktivity je vhodné, aby sa žiaci ohodnotili sami. Výsledky, ku ktorým sa dospelo pomocou tejto vyučovacej metódy, nie sú vhodné na klasifikáciu.

7.7 Metóda výučby *Opis významu pojmov*

Cieľ: zopakovať si základné pojmy z konkrétneho obsahu učiva. Nájsť vzájomné vzťahy medzi pojmi. Z jednotlivých pojmov vytvoriť pojmovú mapu.

Formy výučby: skupinová: 4 – 5-členné skupiny.

Pomôcky: 3 – 5 setov kartičiek s rovnakými pojmami, prípadne so slovnými spojeniami, každý set nech je na papieri inej farby, počet kartičiek v jednom sete závisí od obsahu učiva, čisté papiere s rozmerom asi 15 x 15 cm, pero.

Možnosť využitia: na opakovacej hodine po ukončení vhodného tematického celku. Táto vyučovacia metóda sa dá aplikovať v každom odbornom predmete. Žiaci si pomocou tejto metódy viackrát zopakujú jednotlivé pojmy, ktoré sú na kartičkách.

Postup:

- Oboznámte žiakov s cieľom aktivity.
- Rozdeľte žiakov do skupín.
- Každé skupine dajte po jednom sete kartičiek a potrebný počet čistých papierov (čistých papierov má byť toľko, koľko je kartičiek v jednom sete).

- Vyzvite žiakov, aby v priebehu 10 – 15 minút čitateľne napísali na čistý papier význam konkrétneho pojmu. Každý opis významu pojmu má byť na samostatnom papieri.
- Po uplynutí časového limitu požiadajte žiakov, aby papiere s opisom významu pojmov poukladali na koniec lavice tak, aby sa jednotlivé papiere neprekrývali.
- Vyzvite žiakov, aby v skupinách postupne prečítali, čo napísali ich spolužiaci.
- Ak všetci žiaci prečítali, čo napísali ich spolužiaci, vyzvite ich, aby sa vrátili po skupinách na svoje miesto.
- Vyzvite žiakov, aby v priebehu 5 minút vytvorili z pojmov (z kartičiek) pojmovú mapu (každá pojmová mapa bude mať iný tvar).
- Po uplynutí časového limitu požiadajte žiakov, aby v skupinách si pozreli pojmové mapy svojich spolužiakov. Potom nech sa vrátia na svoje miesto.
- Vyzvite hovorcu z každej skupiny, aby zdôvodnil štruktúru pojmovej mapy.

Kompetencie: pomocou tejto metódy sa u žiakov rozvíjajú, napríklad tieto schopnosti: opis významu, písanie, čítanie s porozumením, analytické a syntetické schopnosti, komunikačné schopnosti, akceptácia názorov iných, logické a kritické myslenie, odborné vyjadrovanie, tolerancia iných názorov.

Ukážka kartičiek *Možný opis pojmov*

KONFLIKT	INTELIGENCIA	POTREBY
INFORMÁCIA	AUTOKRATICKÝ ŠTÝL	PRÁVOMOC
VEDENIE	NORMY	PRACOVNÁ SKUPINA
SOCIÁLNE ČRTY	ROLA	SITUAČNÝ PRÍSTUP
ODMEŇOVANIE	MOTIVÁCIA	KOMUNIKÁCIA

Pracovná skupina: skupina ľudí, ktorá pracuje na jednom mieste a vyrába ten istý výrobok.

Komunikácia: rozhovor medzi dvoma ľuďmi.

Informácia: nejaký údaj, pomocou ktorého sa dozviem niečo nové.

Zdroj: vlastné spracovanie

7.8 Pracovné listy

Pracovné listy sa považujú za veľmi vhodnú a účelnú pomôcku tak vo výučbe všeobecne, ako aj vo výučbe odborných predmetov. Môžu mať široké uplatnenie vo všetkých fázach učebného procesu ako vhodný doplnok, podpora, prípadne aktualizácia informácií základného učebného zdroja. Spájajú možnosti učebného textu s vlastným, aktívnym vkladom žiaka buď formou samostatnej, alebo skupinovej práce. Ich zostavovanie nie je jednoduché. Je časovo náročné, vyžaduje si orientáciu v danej odbornej problematike a všeobecnej didaktike.

Žáčok, Schlarmanová (2004) odporúčajú, aby sa učiteľ pri tvorbe pracovných listov riadil odporúčanými zásadami:

- obsah pracovného listu musí byť v súlade s obsahom, cieľmi konkrétneho odborného predmetu a so súčasným vedeckým poznáním,
- primeranosť a náročnosť pracovného listu musí korešpondovať s vekovými osobitosťami a možnosťami žiakov,
- využívanie pracovných listov má motivovať záujem žiakov o tému, naopak, ich nadmerné používanie môže spôsobovať opačný efekt,
- pracovné listy majú podporovať aktivitu žiakov, poskytovať podnety na ich samostatnú prácu a dostatok možností kontrolovať vlastné výsledky,
- pracovné listy majú obsahovať prvky riešenia problémov,
- pracovné listy majú zabezpečovať aplikáciu teoretických vedomostí v praxi,
- realizácia obsahu pracovných listov má zabezpečovať rozvoj kľúčových kompetencií žiakov,
- obťažnosť úloh musí byť odstupňovaná,
- zadania úloh v pracovných listoch majú byť formulované stručne a jasne s dôrazom na vhodnosť jazykových a štylistických prostriedkov,
- jednotlivé úlohy majú byť koncipované pre danú skupinu žiakov zaujímavo,
- do úloh v pracovných listoch je potrebné adekvátne vkladať otvorenú otázku, aby žiaci mali možnosť prejaviť vlastnú tvorivosť, formulovať svoje myšlienky,
- pracovné listy majú poskytovať dostatok dokumentačného materiálu, obrazových prostriedkov a rôznych typov hier (obrázky, ilustrácie, tabuľky, schémy, fotografie, grafy, krížovky, dopĺňovačky...) a zabezpečiť ich funkčnosť,
- pri zostavovaní pracovných listov je potrebné dbať na ergonomické parametre, napr. veľkosť a typ písma, využívanie farieb.

7.8.1 Ukážky pracovných listov z odborných predmetov

PRACOVNÝ LIST

Téma: Tvorba náročných účesov

Cieľ: zopakovať si konkrétne informácie o tvorbe náročných účesov.

1. Na všetky druhy účesov je dôležitý
2. Šišňony sú vlasové a používajú sa ako na účesy. Zhotovujú sa zo a sa do rozličných
3. Napíšte aký druh účesu je zobrazený na obrázku. Zdôvodnite, prečo si myslíte, že ide o tento druh účesu.

4. Správne pomenujte kadernícku pomôcku na obrázku a napíšte, na čo sa používa.

5. Pomenujte jednotlivé vlasové doplnky, ku každému doplnku napíšte, na aký druh účesu by ste ho použili. Svoj výber zdôvodnite.

.....

.....

.....

.....

Zdroj: vlastné spracovanie

PRACOVNÝ LIST

Téma: Rybie výrobky

Cieľ: zopakovať si informácie o kaviári.

1. *Doplňte vynechané slová do definície:* Kaviár je, nasolené ikry rôznych rýb. Pravý kaviár pochádza zo druhov Je farby a vyrába sa v Rusku a
2. *Z uvedených možností doplňte do tabuľky:*

Druh kaviáru	Ryby, z ktorých sa vyrába	Opis ikier	Znaky kaviáru
BELUGA			
OSSIOTR SEVRUGA			
LISOVANÝ			
NEPRAVÝ KAVIÁR			
KETA			

Ryby, z ktorých sa vyrába

- jeseter
- losos
- vyza
- treska, sled', pstruh
- jeseter

Opis ikier

- lososovoružové
- drobné striebrosivé
- kašovité
- sivočierne, veľké 3,5 mm
- 5 mm veľké, drobné, rôzne sfarbené

Znaky kaviáru

- silne solený
- stredná kvalita, stredne solený
- výrazná chuť, nízka kvalita
- stredne solený, najlepšia kvalita
- stredne solený, prvá akosť

3. *Doplňte:* Kaviár obsahuje % bielkovín a% tuku.
4. *Navrhните, na akú príležitosť by sa mal podávať losos. Svoj návrh zdôvodnite.*

Zdroj: vlastné spracovanie

7.9 Vyučovacia metóda 3 P – pozri, porozmýšľaj, popíš

Cieľ: na základe doterajších znalostí odborne opísať obrázok.

Forma výučby: práca vo dvojiciach.

Pomôcky: príslušný počet obrázkov, ktoré súvisia s preberaným učivom.

Táto metóda sa dá využiť v úvode vyučovacej jednotky ako motivačná metóda na vzbudenie záujmu o preberané učivo, alebo na zopakovanie prebraného učiva na konci hodiny.

Postup:

- Pripravte si 3 vhodné obrázky a ich kópie, ktoré súvisia s obsahom učiva (počet kópií závisí od počtu žiakov v triede).
- Oboznámte žiakov s cieľom aktivity.
- Rozdeľte žiakov do dvojíc a každej dvojici dajte jeden obrázok.
- Označte žiakom, aby si v priebehu 3 minút obrázok prezreli a zapísali si základné informácie, ktoré budú prezentovať.
- Vyzvite 3 žiakov, aby odborne správne opísali obrázok. Každý žiak opíše iný obrázok v priebehu jednej minúty.
- Vyzvite tých žiakov, ktorí mali rovnaký obrázok, aby buď súhlasili s opisom alebo opis doplnili.
- Ak je aktivita realizovaná v úvode hodiny, plynule prejdite na výklad nového učiva.

Pomocou vyučovacej metódy sa u žiakov rozvíjajú kompetencie: schopnosť vyjadrovať myšlienky, odborne sa vyjadrovať, logické myslenie, kritické myslenie, komunikačné schopnosti, akceptovanie iných názorov.

Ukážka obrázkov na tému *Okrasné dreviny*

Zdroj: vlastné spracovanie

7.10 Doplnovačka

Motivačná doplnovačka

Cieľ: zistiť tému učiva, ktoré sa bude prezentovať na vyučovacej hodine.

Forma: práca jednotlivca.

Pomôcky: pracovný list s doplnovačkou.

Možnosť využitia: motivácia v úvode – nová téma.

Postup:

- Na začiatku vyučovacej jednotky rozdajte každému žiakovi pracovný list s doplnovačkou.
- Oznámte žiakom, že na vyriešenie doplnovačky majú 3 minúty.
- Po 3 minútach vyzvite dobrovoľníka, aby povedal, čo sa bude vyučovať.

Kompetencie: pomocou tejto metódy sa u žiakov rozvíjajú, napríklad kompetencie: čítanie s porozumením, odborne vyjadrovanie, nájdenie správneho významu, písanie.

			P	E	R	O
		N	O	C		
D	I	E	L	Ň	A	
	U	Č	I	T	E	L
	V	I	E	T	O	R
			V	Á	H	A
	R	O	K			
		B	A	N	K	A

Legenda k doplnovačke:

Pomôcka na písanie

Tmavá časť dňa

Priestor, kde sa niečo vyrába

Kto učí žiakov

Silnejší pohyb vzduchu

Prístroj na váženie

Dlhší časový úsek

Peňažný ústav

Fixačná doplňovačka

Cieľ: zopakovať si základné pojmy z konkrétneho obsahu učiva a zároveň vyriešiť doplňovačku.

Forma: práca jednotlivcov.

Pomôcky: pracovný list s doplňovačkou.

Možnosť využitia: na opakovacej hodine po ukončení témy, resp. tematického celku.

Postup:

- Na začiatku vyučovacej jednotky rozdajte každému žiakovi pracovný list s doplňovačkou.
- Oznámte žiakom, že na vyriešenie doplňovačky majú 3 minúty.
- Po 3 minútach vyzvite dobrovoľníka, aby povedal riešenie doplňovačky.

					S	P	O	R	Á	K				
					S	O	L							
						L	Y	Ž	I	C	A			
Z	E	L	E	N	I	N	A							
	T	A	N	I	E	R								
					V	O	D	A						
Č	A	Š	N	Í	K									
	Z	Á	P	R	A	Ž	K	A						

Legenda k doplňovačke:

Stroj na varenie

Slané ochucovadlo

Nástroj na jedenie tekutých jedál

Nádoba na podávanie tekutých jedál

Základná tekutina na prípravu tekutého jedla

Roznášač jedla

Zahusťovadlo z oleja, múky a vody

Hodnotenie a klasifikácia: po ukončení tematického celku na opakovacej hodine, môže učiteľ žiakom, ktorí správne uviedli všetky pojmy a doplňovačku vyriešili, prideliť jednotku.

Zdroj: vlastné spracovanie

7.11 Metóda výučby Pojmové pexeso

Cieľ: upevniť si učivo. Nájsť k pojmu jeho opis, alebo naopak, k opisu nájsť pojem.

Forma výučby: individuálne alebo vo dvojiciach.

Pomôcky: kartičky s opisom a kartičky s pojmami.

Možnosť využitia: na opakovacej hodine po skončení príslušného tematického celku, alebo v úvode vyučovacej jednotky v rámci motivácie.

Kompetencie: odborné vyjadrovanie, čítanie s porozumením, komunikačné zručnosti.

Postup:

- Oboznámte žiakov s cieľom aktivity.
- Žiakovi alebo dvom žiakom rozdajte kartičky tak, aby každá z kartičiek mala svoj protipól či už v opise významu pojmu alebo samotného pojmu. Počet dvojíc kartičiek závisí od obsahu učiva.
- Označte žiakom, že majú 5 – 10 minút na nájdenie príslušných dvojíc kartičiek (časový limit bude závisieť od celkového počtu dvojíc kartičiek).
- Po uplynutí stanoveného časového limitu, skontrolujte obsahovú správnosť dvojíc kartičiek.

Tok tovarov a služieb, ktoré prostredníctvom zahraničného obchodu vstupujú do spotreby v krajine dovozcu a boli vyrobené v zahraničí.	DOVOZ	Schopnosť podnikateľa alebo banky včas uhrádzať svoje platobné záväzky.	Hodnota tovaru alebo služby vyjadrená v peňažných jednotkách.
LIKVIDITA	BANKROT	TRH	Cieľavedomá činnosť zameraná na premenu predmetov prírody na užitočné predmety s cieľom uspokojovať potreby človeka.
CENA	Súdne vyhlásený stav nesolventnosti ekonomického subjektu, t.j. neschopnosť plniť svoje záväzky.	TOVAR	VÝROBA
Sústava výmenných vzťahov medzi kupujúcimi a predávajúcimi, ktorá vzniká a vyvíja sa s rozvojom delby práce.	Hmotný statok alebo služba, ktorá je predmetom kúpy a predaja na trhu.		

Iná alternatíva pojmového pexesa – obrázkovo pojmové pexeso

Cieľ: upevniť si prebrané učivo v rámci príslušného tematického celku.

Pomôcky: dvojice kartičiek, pričom na jednej z nich bude vyobrazený predmet a na druhej jeho opis.

Forma výučby, možnosti využitia, postup realizácie vyučovacej metódy, hodnotenie a klasifikácia budú identické, ako pri pojmovom pexese.

Ako príklad je uvedené obrázkovo pojmové pexeso zo stavebných predmetov a z predmetu potravin y a výživa.

Ručný
pracovný nástroj na
zatĺkanie klincov

Surovina
živočíšneho
pôvodu
na výrobu jedál

Zdroj: vlastné spracovanie

Hodnotenie a klasifikácia: na opakovacej vyučovacej hodine sa výsledky žiakov, ktoré dosiahli pomocou tejto vyučovacej metódy, dajú hodnotiť a klasifikovať. Napríklad za každú správnu dvojicu kartičiek môže učiteľ prideliť 2 body. Ak žiak, resp. dvojica žiakov zoradila všetky dvojice kartičiek správne, dostane jednotku. Ak učiteľ v úvode oznámil, že bude klasifikovať jednotkou len tých žiakov, ktorí majú všetky kartičky správne, udelí týmto žiakom jednotku. Ak chce klasifikovať všetkých, vytvorí si vhodnú bodovú stupnicu s príslušným klasifikačným stupňom.

Opis jednotlivých vyučovacích metód, ktoré sú uvedené v tomto učebnom zdroji, je spracovaný tak, aby sa vyučovacie metódy dali po zvolení vhodného obsahu aplikovať v hociktorom odbornom predmete ekonomického, technického, zdravotníckeho alebo umeleckého zamerania.

ZÁVER

Účelom výučby odborných predmetov na stredných odborných školách je získať nielen odborné vedomosti, ale rozvíjať aj konkrétne kľúčové kompetencie potrebné na výkon povolania. V procese výučby odborných predmetov sa rozvoj kľúčových kompetencií žiakov realizuje prostredníctvom vhodných aktivizujúcich vyučovacích metód.

Učebný zdroj obsahuje ukážky niektorých konkrétnych vyučovacích metód, ktoré sa dajú vhodne aplikovať na vyučovaní odborných predmetov – metódy na rozvoj tvorivosti, metódy skupinového vyučovania, projektová metóda, pojmová mapa, situačná metóda, hranie rolí, didaktická hra, prípadová štúdia, pracovné listy, metóda INSERT a iné netradičné vyučovacie metódy, ako napríklad krížovka, pojmové pexeso, obrázkové pexeso, Nájdi niekoho kto..., metóda 3P.

Jednotlivé ukážky vyučovacích metód, okrem obsahovej náplne, ponúkajú učiteľom odborných predmetov aj podrobné didaktické a metodické spracovanie každej opísanej vyučovacej metódy, ako sú ciele vyučovacieho procesu, forma výučby, učebné pomôcky, možnosti využitia, podrobný metodický postup výučby, kľúčové kompetencie a návrh na hodnotenie a klasifikáciu študijných výsledkov žiakov, ktoré získali výučbou pomocou konkrétnej vyučovacej metódy.

Učebný zdroj je určený pre všetkých učiteľov odborných predmetov a môže im pomôcť lepšie sa zorientovať v problematike klasických a moderných aktivizujúcich vyučovacích metód. Zároveň môže slúžiť ako pomôcka na prípravu vyučovacej jednotky.

Zoznam bibliografických odkazov

HARAUSOVÁ, H. *Tvorivosť na hodinách ekonomiky*. 1. časť. Prešov : MPC, 2001.

JABLONSKÝ, T. *Špecifické metódy kooperatívneho učenia a ich aplikácia v etickej výchove*. [online]. Dostupné na: <<http://pdfweb.truni.sk/elskripta/evsuv/sekcia1/Jablonsky.pdf>>

JURGOVÁ, O., ÚRADNÍČKOVÁ, J. *Náuka o potravinách pre 1. ročník hotelových akadémií*. Bratislava : SPN, 2004. ISBN 80-10-00543-6.

KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha : Portál, 2002.

LERNER, I. J. *Didaktické základy metod výuky*. Praha : SPN, 1986.

MACKOVÁ, L. *Projektová vyučovacia metóda – Aktivizujúca metóda výchovno-vzdelávacieho procesu – záverečná práca na II. kvalifikačnú skúšku*. Prešov : MPC, 2006.

MAŇÁK, J. *Nárys didaktiky*. Brno : PedF MU, 1990.

PETRASOVÁ, A. *Využitie stratégie EUR ako prostriedku eliminácie funkčnej negramotnosti rómskych žiakov*. Prešov : MPC, 2003. ISBN 80-8045-307-1.

PETTY, G. *Moderní vyučování*. Vydavatelstvo Portál : Praha, 1996.

POLÍVKA, L. a kol. *Technológia pre 3. ročník SOU učebný odbor kaderník*. Bratislava : SPN, 2005. ISBN 80-10-00787-0.

SILBERMAN, M. *101 metod pro aktivní výcvik a vyučování*. Praha : Portál, 1997.

SITNÁ, D. *Metódy aktívneho vyučování*. Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-246-1.

ŠÍBLA, D. a kol. *Malý slovník trhovej ekonomiky*. Bratislava : Elita, 1991. ISBN 80-85323-02-8.

TUREK, I. *Tvorivé riešenie problémov*. Prešov : MC, 2000.

TUREK, I. *Inovácie v didaktike*. Bratislava : MPC, 2005.

ŽÁČOK, L., SCHLARMANNOVÁ, J. *Pracovný zošit (pracovné listy) ako prostriedok zvyšovania efektívnosti vyučovania*. In Zborník z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie. Technické vzdelanie ako súčasť všeobecného vzdelania. Banská Bystrica : Katedra techniky a technológií FPV UMB, 2004. ISBN 80-8083-040-1.

Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov.